

Indhold

Artikler

Jakob Badens Levnet – Forerindring	1
Jakob Badens Levnet – Jakob Baden's Ungdom og Skolegang	2
Jakob Badens Levnet – Baden som Student	3
Jakob Badens Levnet – Baden's Udenlandsrejse	6
Jakob Badens Levnet – Baden's Hjemkomst	9
Jakob Badens Levnet – Baden som Rektor i Altona	12
Jakob Badens Levnet – Baden som Rektor i Helsingør	14
Jakob Badens Levnet – Baden som Professor ved Københavns Universitet	24
Jakob Badens Levnet – Fortegnelse over Badens samtlige Skrifter	29

Referencer

Artikellkilder og bidragsydere	33
--------------------------------	----

Artikkelicenser

Licens	34
--------	----

Jakob Badens Levnet – Forerindring

← Indhold	Bidrag til Professor Jakob Baden's Levnet, Karakteristik og Videnskabelige Fortjeneste som Skolemand og Lærd Forerindring <i>af Gustav Ludvig Baden</i>	Jakob Baden's Ungdom og Skolegang →
--------------	--	-------------------------------------

Kjøbenhavn 1800
Trykt hos Sebastian Popp

Forerindring.

Det er allerede et Par Aar siden jeg lovede Hr. Professor Nyerup min Faders Biografi til den Portrætsamling, Hr. Professoren udgiver i Fællig med Hr. Kaaberstikker Lahde. Men andre imellemkommende Forhindringer opholdte mig fra strax at kunde opfylde Løftet. Imidlertid samlede jeg af og til hvad jeg fra mine yngre Aar kunde erindre mig, min Fader havde fortaalt sin Familie og sine Venner om sin Opdragelse og Ungdom, dels og hvad jeg om hans senere Aar selv havde erfaret. Men ikke saasart fik jeg disse Samlinger sankede til et Helt, før jeg strax saa, at det langt overgik den Plan, og det Maal, som følges i de nyerupske Biografier. Jeg besluttede derfor, at ikke mit Arbejde skulle være forgæves, og da jeg desuden ikke siden er vorden erindret om hint Løfte, særskilt at udgive denne Biografi.

At gøre Undskyldning for Udgivelsen af en endnu levende, ja skønt Olding dog endnu meget virksom Mands Biografi, behøver jeg ikke, da vi har flere saadanne baade af Vedkommende selv og Andre forfattede Levnetsbeskrivelser af endnu levende Mænd. Den Mand, til hvis Biografi jeg her vover at give Bidrag, har nu i 40 Aar virket som Embedsmand og Skribent, og i begge Henseender skaffet sig sine Medlevendes udmærkede Agtelse, og et Navn, jeg tør spaa mig, skal mindes, saalænge vort Sprog agtes og læses. Af megen Nytte ville det være, man om alle vore fortjente Mænd kunde have Efterretninger, der gave os noget mere end saadanne Levnetsomstændigheder, som de have tilfældes med alle Mennesker, Efterretninger der gjorde os bekendte med hine Mænds Opdragelse, Karakter, private Levnet o. s. v. Men sjælden underrettes vi om alt dette i de fleste Biografier, fordi det oftest ikke stod i Forfatterens Magt at tilfredsstille Læsernes Nysgerrighed heri, af Mangel paa nøje Bekændtskab og privat Omgang med den Mand, hvis Levnet beskrives. Det er derfor en behagelig Pligt for dem, som Lykken har sat i en nøjere Forbindelse med Mænd, hvis Levnetsomstændigheder til alle Tider maa blive videværdige, at forebygge denne almindelige Klage over Mangel paa Efterretninger. Dette især var og mit Hovedmed, da jeg samlede til denne Biografi.

Indhold - Næste kapitel

Jakob Badens Levnet – Jakob Baden's Ungdom og Skolegang

← Forerindring	Bidrag til Professor Jakob Baden's Levnet, Karakteristik og Videnskabelige Fortjeneste som Skolemand og Lærd Jakob Baden's Ungdom og Skolegang <i>af Gustav Ludvig Baden</i>	Baden som Student →
-------------------	---	------------------------

Kjøbenhavn 1800

Trykt hos Sebastian Popp

Jakob Baden's Ungdom og Skolegang

Det hænder sig som alleroftest, at de berømte Mænd, der allermest have gjort sig fortjente af Fædrelandet – være sig med Hensyn til Videnskaberne eller i andre for Staten vigtige Henseender – fødtes og opdroges i de ublideste Kaar, saa de ligesom med Magt har maattet kæmpet sig op til de Fortrin og Fordele vore Statskonstitutioners fejlfulde Indretninger bestemme Fødselen. Ogsaa den Mand til hvis Levnet, Karakteristik, og udmærkede Fortjeneste af sit Fødelands Literatur, vi her agte at give nogle faa, men tilforladelige, Bidrag, ogsaa Han opdroges ingenlunde i de blideste Kaar.

Professor Jakob Baden fødtes den 4de Maj 1735 i Sælland, i Købstæden Vordingborg. Her var hans Fader Mag. Jakob Baden Rektor for den der under den brave Rektor Mag. Stoud endnu blomstrende latinske Skole. Men endnu ikke over to Aar gammel berøvede Døden vor Jakob Baden sin Fader. Dog hans i mange Maader værdige Moder Else From – Datter af en Amtsforsvalter From ved Antvorskov i Sælland – søgte paa alle mulige Maader at erstatte ved udmærket moderlig Omhu sine Børn Savnet af deres for tidlig bortdøde Fader. Men fornemmelig skylder Professor Baden hende meget, det han og ofte i Samtale med sin Familie og Venner taknemmelig har erindret. Thi da han i en Alder af endnu kun femten Aar stod færdig at gaa til Universitetet, skulde han efter egen Tilstaaelse ikke der kundet opholdt sig til sine Studeringers Fortsættelse, havde han ikke faaet Moderen til at følge med sig til Kjøbenhavn.

At Baden i en saa ung Alder allerede var maturus for Universitetet, maa tilskrives hans fra Barndommen store Lyst til Studeringer, hvorpaa han tidlig gav saa udmærkede Prøver, at hans Lærere allerede af den kun tolv Aars unge Jakob Baden torde love sig noget Stort. Thi endnu kun i Vordingborg latinske Skoles nederste Klasse viste han en saa udmærket Flid, der tiltrak sig Skolens Rektors Opmærksomhed i den Grad, at Rektor fandt det passende at forflytte ham herfra lige op i sin Klasse eller den saa kaldte Mesterleksie. Anledningen til denne Rektors Opmærksomhed var fornemmelig, at den lille Baden imellem kom op i Mesterleksies Værelse for at hente eller laane en eller anden Bog. Dem der har gaaet i vore offentlige latinske Skoler er det ikke ubekendt, at de nederske Klassers Dissipler eller de saa kaldte Smaaleksier gerne maa holde Lyset for Mesterleksien, sær i forrige Tider, da denne Klasses Dissipler oftest vare gamle med Skæg paa Hagen forsynede Karle. Ogsaa den lille Baden ville man derfor selv i Rektors Nærværelse narre, naar han i et eller andet Ærinde kom op i Mesterleksie. Man undrede sig over og spurgte: hvad den Rolling ville med en Bog, der stundum kunde give Mesterleksies Karle nok at bestille. Men – Rektor, som af vor Jakob Badens stille Væsen og dog levende Øjne lovede sig Noget, gav ham ved den Lejlighed et eller andet at resolve, som Mesterleksies Dissipler havde Vanskelighed ved at rede sig ud af, og han til sin Rektors Fornøjelse besvarede. Vordingborg latinske Skoles Rektor var da Mag. Theysen, der skal have været en særdeles god Matematiker, og en ellers god, veltænkende, og ikke ulærd Mand, Forfatter til den analytiske Forklaring over Genesis, som endnu bruges i Skolerne. Denne Mands Hovedfejl som Rektor synes at have været alformegen Eftergivenhed for sine Dissipler. Thi ingen Lejlighed forbigikkes, at jo Dissiplerne gaves Lov af Skolen. Dette gik endog saavidt, at vor Baden tog sig for et helt Aar igennem at holde Jurnal over alle de Dage, hvori paa Skolen var

læst, og de Dage, Dissiplerne havde havt Lov, og med Forundring fandt han da ved Aarets Udgang, at Dissiplerne havde i det forløbne Aar flere Dage ferieret end læst. Dog vor unge Baden vidste at afbenytte sig disse mange Fridage til sine Studeringers Fortsættelse, det han saameget mageligere kunde, som hans for sin Alder usædvanlig stille Væsen og sjældne Lyst til Videnskaberne, gav ham ubehindret Adgang baade i og uden for Skoletimerne til sin Rektor, hvem han derfor kunde konsulere i alt ham vanskeligt Forekommende. Tidlig synes og en fortrinlig Lyst til det latinske Sprog at have yttret sig hos den unge Baden. Fortælling om hans Faders og Farfaders – Mag. Torkild Baden, Rektor i Holbek – store Styrke i dette Sprog, hvorpaa han desuden kunde finde Beviser nok i de mange fra dem efterladte og i sin Moders Gæmme opbevarede latinske Manuskripter, har maaske hertil især bidraget noget, foruden Tiderne, som med Forsømmelse af Modersmaalet, de levende Sprog, og andre almennyttige Kundskaber, opofrede den studerende Ungdom ganske til de døde Sprog. Vist nok er det og i Roms, Grækenlands, og Orientens Tungemaal at Kilden til al grundig og nyttig Erudition maa søges. Dog ogsaa heri maa holdes en Middelvej. Fortidsolden gik for vidt i de gamle Sprogs Studium, der ofte dreves paa en Maade, som gjorde den Unge bange for Studeringer. Vor Tids Old synes mig at staa Fare for at falde til den modsatte Yderlighed. Engelland giver os et stort indlysende Bevis for Vigtigheden af de Gamles grundige Studium, thi alle dette Lands de største Statsmænd ere og have til alle Tider været Folk af udbredte Indsigter i den gamle Literatur. – Men at komme igæn til vor unge Baden, da anvendte han mange af sine Fritimer fra Skolen paa at lære Nukleus uden ad. Maaske gjorde han det i Mangel af Anvisning paa noget bedre. Alligevel havde han heraf ingen anden Nytte, tør dog hans Hukommelse herved være bleven styrket. Thi da han just ikke af Naturen synes at besidde den stærkeste Hukommelse, som ofte er Tilfældet med dem, der have en desto større og skarpere Dømmekraft, skulle den i de tiltagende Aar vel være bleven mindre, hvis han ikke paa denne og flere Maader havde i de yngre Aar skærpet Hukommelsen.

Forrige kapitel - Indhold - Næste kapitel

Jakob Badens Levnet – Baden som Student

← Jakob Baden's Ungdom og Skolegang	Bidrag til Professor Jakob Baden's Levnet, Karakteristik og Videnskabelige Fortjeneste som Skolemand og Lærd Baden som Student <i>af Gustav Ludvig Baden</i>	Baden's Udenlandsrejse →
-------------------------------------	---	--------------------------

Kjøbenhavn 1800

Trykt hos Sebastian Popp

Baden som Student.

Efter nu saaledes i sin Skolegang tidlig at have givet Prøver paa udmærket Flid, Lyst og Duelighed til Videnskaber, forlod Baden Vordingborgs latinske Skole i Aaret 1750, for ved Københavns Universitet at fortsætte sine Studeringer. Som allerede erindret flyttede Moderen med denne sin Søn til København, hvor hun nu for at understøtte ham opslog sit Enkesæde, efter med Tab at have solgt sin hende af bortdøde Mand opbyggede og hidtil beboede lille Enkebolig i Vordingborg. – Men den kærlige Moders Pension – kun 80 Rdlr. Aarlig – var alt for liden, at den kunde række til i det kostbare København tilstrækkelig at underholde baade hende og Søn, hvis skønt hel faa Fornødenheder, dog altid bleve større ved Universitetet, end de havde været i Skolen. Ogsaa efterlod hun desuden i Vordingborg en anden Søn – den af vort Landvæsen og Agerbrug som især af Udskiftningen og Indretningen paa det Bernstorfske Gods saa fortjente Kammerraad Torkild Baden – der skønt han i det Meste vel maatte efter Moderens Afrejse sørge for sig selv, dog vel stundum fordrede nogen skønt nok saa liden Understøttelse. Efter vort Universitets ikke alt for rigtige Indretning nyde de der Studerende ingen Understøttelse af Stipendier før den saa kaldte anden eller filosofiske Examen er overstaaet. En Fejl der vist har nødnet mangt et ungt Menneske til at forlade Københavns

Universitet strax i sit første Studenteraar, og derved ofte ganske har standset ham i sine Studeringers Fortsættelse. Men vor unge Baden havde en Mand i København, med hvem han dels ved Slægtskab var noget forbundet, dels troede sig forbundet, da Badens Fader havde været Lærer i hans Faders Hus, og af denne meget elsket for en Søn, som han tog med sig til Vordingborg, og med megen Besvær gjorde ham færdig til teologisk Attestats, hvorfor Faderen havde lovet ham 600 Rdlr., men som formedelst begges strax efter paafulgte Død aldrig bleve betalt. Dette vidste Moderen tilligemed en hendes Ven Raadmand Zimmer i København, en brav Mand. Disse fik derfor den unge Baden overtalt til at gaae hen og opvarte denne Mand, som var Etatsraad Kløcker, en for sin Rigdom og Rang – Ting, som desværre endnu staa i for megen Agt, men stode mere da – anset Mand. Men Hans Velbaarenhed istedet for at fornøje sig ved Synet af en kær Lærers Søn, istedet for at glæde sig over den Lejlighed han fik i Sønnen at kunde gængælde, hvad han skyldte Faderen, bebrejdede vor unge Baden, eller vel rettere dennes Moder som havde ladet ham studere, der et fattigt Barn bedre havde været tjent med, om han nu istedet for Student var vorden Skrædersvend, og raadede derfor Baden heller at søge en Skole paa Landet, da han dog var alt for fattig til længe at kunde opholde sig i København. Dog vor Baden synes allerede meget tidlig at have følt sig, som han siden altid viste, at hans Uvenner og de der ikke nøje kænde ham, vel endog stundum tør have udlagt ham denne Selvfølelse, forenet med en i Karakteren grundet Alvorlighed og Tilbageholdenhed, til Stolthed. Denne Selvfølelse istedet for ved Ydmygelse at svækkes tiltog derimod hos Baden – noget som mig synes er ganske naturligt hos et Menneske, der saa ganske er sig bevidst, at være sin egen Lykkes Skaber, som Baden det er. Den unge Baden derfor istedet for at lade sig nedslaa af en opøjet Slægtnings haanende Modtagelse blev vred, og satte sig for, aldrig tiere at skulle sætte Fod inden saadanne Stormænds Dørre, men fortsætte ved Universitetet sine Studeringer med samme Flid som i Skolen, saa ingen Trang skulle nøde ham at søge slige stolte Folk. Hvor stor imidlertid vor unge Badens Trang maa have været kan sluttes deraf, at som det københavnske Universitets Studenterne i den Tid endnu altid bare Kaarde ved Siden, saa havde han engang paa Børstrappen det Uheld at falde og slaa Hæftet af Kaarden i Stykker; men til strax at faa Kaarden repareret havde han ingen Raad, og gik derfor længe skjulende dette Bræk, ved altid at holde Haanden paa det Sted, hvor Kaardehæftet skulle sidde, til han endelig fik sig samlede saamange Skillinger, som til Kaardens Reparation behøvedes.

Dog – det varede ikke længe inden vor unge Jacob Badens sjældne Flid ogsaa faldt hans ny Lærere ved Universitetet i Øjnene. Sær fattede da værende Dr. Holm – Professor i det teologiske Fakultet – en saa særdeles Godhed for Baden, at han billig i dennes Biografi fortjener et højt Sted, da Baden – som vist nok flere vore berømte Mænd – maaske ikke skulle være vorden det han blev, naar Holm ikke havde været. Første Anledning til Dr. Holms Godhed for Baden tilskriver denne selv et Spesimen. Thi da Baden, efterat have faaet anden Examen, strax viste sig som en flittig Tilhører paa Holms Kollegier, søgte og fik han ved Holm et af de smaa Universitetsstipendier, i Følge hvis Fundats Stipendiarius skal forfatte et latinsk Spesimen. Vor Baden, i stedet for efter de fleste sine Medstuderendes Skik at lade dette Spesimen forfatte af en ældre Student, hvortil han desuden ikke havde Raad, gjorde selv sit Spesimen saa godt som han kunde. Men Dr. Holm som strax kunde spore, at Spesimenet var forfattet af den unge Baden selv, fattede fra den Tid – vist mindre for Prøvestykkets Godhed, end fordi han heri fandt et ungt Menneske, der selv gad og torde arbejde – en saadan Godhed for ham, at han siden saaledes paa alle Maader søgte at understøtte den trængende Baden, at jeg vel tør sige det skyldes Holm især, at Baden siden kunde for Videnskaberne vorde det han er. Thi Holm – som sagt – tog sig nu særdeles af Baden, oplyste ham om sit Slægtskab med Stifteren af det Elertsenske Kolleg, og Ret til i Følge heraf at nyde dette Stipendium endog før overstaaet teologisk Attestats, hvilken Examen ellers er et af Fundator foreskreven *conditio sine qua non* for alle dem, som vil nyde Godt af dette Stipendium. Paa Elertsens Kollegium laa da Baden i 4 Aar, og imidlertid cum laude fik sin teologiske Attestats.

Foruden Holm nød Baden som Student og megen Godhed af Møllman, der tit forstrakte vor Baden som flere brave Studenterne med Pengelaan, der kunde anses som Gaver, da han aldrig tilbagekrævede dem. Dette uagtet laante Møllman dog paa ny til de samme, ofte endog uden for Laanene at lade sig give Bevis, sigende blot ved at give dem det forlangte Laan: naar I engang gaar min Dør forbi kan I komme ind med Beviset. – Men Beviset udeblev nok som tiest. – Kun ordentlige, i deres Ekonomi nøjagtige, det Baden baade som ungt Menneske og som Mand altid var, glemte ikke at tilstille deres Velgører Bevis for Laanene. Jeg erindrer og at henvend 30 Aar efter fandtes i det

møllmanske Stervbo flere saadanne uindfriede Beviser fra Mænd som nu sadde i Embede, deriblandt Professorerne Konferentseraad Obelitz og Baden, der og begge som aldrende Mænd indfriede Beviserne med taknemmelig Erindring om deres trængende Ungdoms Vælgører og Understøtter. Den samme Godhed Møllman havde vist vor Jakob Baden, viste han og end større hans ældre Broder Torkild Baden, der nogle Aar efter kom til Universitetet. Thi ikke alene fattede han et saadant Venskab for ham, at Torkild Baden blev hans Sælskabsfortrolige, der daglig maatte gelejde ham paa sine Spadsereturer, men han havde og hans Kommissioner paa Bogauksioner, hvorfor Møllman skænkede ham saamange Bøger, sær Doubletter, at Torkild Baden deraf kunde anlægge en lille Boghandel, hvorved han en rum Tid ernærede sig. Overalt er det unægteligt, at oftest de Professorer ved Københavns Universitet, der med Skrifter og lærde Arbejder gjorde mindst Opsigt i den lærde Verden, bleve ved udmærket Omhu for de unge Studerende nogle af Universitetets de nyttigste Lærere. Holm – Møllman – Obelitz – Riisbrigh – og vel flere ere i den Henseende uforglemmelige Navne, dem vi have at takke for mange vore lærdeste og bedste Embedsmænd i Staten og Kirken, som uden hines Opmuntring og Understøttelse ikke skulle været komne saavidt som de kom. At den som Skribent ellers saa berømte Professor Baron Holberg, skønt en rig Mand og vittig Lærd, der baade fra den alvorlige og latterlige Side vidste med sin Pen at straffe den Pengegerrige, dog ikke viste sig godgørende mod den trængende Student er bekendt nok af flere Exempler, men især det han viste den brave for tidlig bortdøde Mag. Eilskov. Skønt derfor Holberg levede endnu 3 til 4 Aar efterat Jakob Baden var vorden Student, saa nød han dog intet af ham, og talte vel neppe med denne lærde Professor, der uden for sit Qvæstur desuden levede kun lidet for Universitetet, mere end engang ganske kort før Holbergs Død. Holberg havde da udgivet en Tome af sine Epistler, den Baden købte. Men da Holberg var selv Forlægger og selv udsolgte dette som vel de fleste sine Skrifter, saa var og Baden selv oppe hos ham paa sin Sygeseng, for hvilken stod et Bord, hvorpaa flere Exemplarer af dette ny udkomne Skrift vare opsatte, hvoraf, da Baden havde leveret den sængeliggende døende men i Døden endnu pengetørstige Holberg Betalingen, han fik Lov at tage sig et.

Dr. Holm blev imidlertid ved at ynde vor Baden, som vel og ved sine paa Elertsens Kolleg aarlig forfattede Disputatser, forstod ej allene at vedligeholde men og forstørre sin Kredit hos sin Velynder, der i Studenten Baden altid fandt et flittigt ungt Menneske, som baade ville og mere og mere kunde selv tænke og arbejde.

Jakob Badens Levnet – Baden's Udenlandsrejse

← Baden som Student	Bidrag til Professor Jakob Baden's Levnet, Karakteristik og Videnskabelige Fortjeneste som Skolemand og Lærd Baden's Udenlandsrejse <i>af Gustav Ludvig Baden</i>	Baden's Hjemkomst →
---------------------	--	------------------------

Kjøbenhavn 1800
Trykt hos Sebastian Popp

Baden's Udenlandsrejse.

I Aaret 1756 kun et og tyve Aar gammel drog derfor Baden understøttet af Rejsestipendier, han vel i Medhold af sit Slægtskab med Stifterne og dissers Forskrift kunde anse sig berettiget til, men han dog ligesaameget havde Dr. Holms Godhed at takke for, til Tysklands allerede da berømte Universitet i Göttingen. Denne Holms Omsorg for Baden fortjener saameget mere at erindres, som da Holm selv var en af vore Lærde, der, som flere vore endog store Lærde – Gram – Schøning – Kofod Ancher – Suhm – Sporen – og vor endnu levende Guldberg – aldrig havde studeret ved noget udenlandsk Universitet, saa viste han dog ingen Fordom mod de unge Studerende, der yttrede Lyst til paa fremmede Universiteter at fortsætte deres Studeringer, men gjorde sit til at understøtte dem i at naa deres Ønske. Men – den hele aarlige Understøttelse vor Baden begyndte at rejse paa var 150 Rigsdaler, dels af det elertsenske, dels af et andet mindre Rejsestipendium, som jeg ikke nu erindrer hvilket var. Ethvert andet, med mindre brændende Lyst til Videnskaberne, med mere Hang til Velleynet, ungt Menneske end Jakob Baden, skulle have taget i Betænkning at forlade Slægt og Venner og Fødeland, for med en saa ringe Understøttelse mellem vild Fremmede udenlands at fortsætte de Studeringer, hvis timelige Fordele ere saa uvisse sær for dem, der intet have at stole paa uden sig selv. Denne ubetydelige Understøttelse maa i sær være paafaldende i vore Tider, da man har set unge Mennesker forsynede med Universitetets og andre baade Privates og Regeringens de fedeste Stipendier at rejse Udenlands, understøttede endda af bemidlede Forældre og selv stundum i en Vej, der visser dem Levebrød saasnart de komme hjem. Dog vor Baden skulle og efter egen Tilstaaelse hel vanskelig have slaaet sig igennem i Göttingen, hvis han ikke der kort efter sin Ankomst havde faaet Plads ved det for fattige Studentere indrettede fri Bord. At han skønt en Fremmet naaede at faa saasnart Del i denne velgørende Indretning havde han og sine københavnske Lærere og Velyndere Møllman og Holm at takke for. Møllman var og just Rektor for Københavns Universitet det Aar Baden drog udenlands, som jeg erindrer mig af følgende Anekdote, Baden blandt flere har fortalt sine Børn. Thi da Baden troede at Rektor som Universitetets første Foresatte og først burde paategne hans Rejsepas inden samme forevistes den for ikke længe siden til Professorernes Misfornøjelse ansatte Prokansler Pontoppidan, gik han og først til Møllman, som huede denne Badens Opmærksomhed for sig, den andre maaske forsømte, spurgte Baden ad, om han ikke selv mente, Prokansleren burde først tegne paa hans Pas, og da Baden svarede Nej, sagde Møllman igæn: ja saa Gud naar I kommer hjem er han vel og Postkansler – en Spaadom, der da ikke heller ganske blev uopfyldt, som jeg længer hen i denne Biografi faar Lejlighed til at erindre. Ved Møllmans, Holms og maaske flere de københavnske Professorers Anbefaling til deres gamle Kollega den lærde Schejde, der var ved Arkivet og Biblioteket i Hannover, og som igæn anbefalede hines Yndling til de gøttingske Professorer, fik da Baden Adgang til det fri Bord her ved Universitetet. Den egentlige Kost eller den varme Mad skal vel kun have været hel maadelig og ikke for tilstrækkelig til at stille unge Menneskers Hunger. Derimod fik Kostgængerne til Maden saameget tørt Brød, at de kunde tage en Del hjem med sig, og deraf have nok til om Aftenen med Smør paa, tarvelig at tilfredsstille Hungeren. Tørt Smørrebrød og et Glas Øll paa sit Kammer var derfor Badens daglige Nadver. At søge Spisequarter var en Højtid for ham, som hverken havde Raad til om Aftenen at spise varm Mad, eller, om han end havde havt det, kunde i Følge sin store Lyst til Videnskaberne, taale at opofre noget af den for en ung Studerende saa kostelige Tid som Aftenen, sær de lange Vinteraftener det er.

Thi Baden blev ved Göttingens Universitet det samme flittige unge Menneske han havde været ved Københavns Universitet. Teologi, hvis vigtigste Del endnu den Tid Dogmatiken udgjorde, havde nok aldrig været vor unge Badens Hovedlyst. Hans Hu stod til Videnskaberne i Almindelighed, uden egentlig ved sin Ankomst til Göttingen endnu at have bestemt sig for nogen vis Videnskab. At han ved Københavns Universitet havde valgt Teologien, og deri underkastet sig den sædvanlige Embedsexamen, var dels skedt af en de Tidens Mode, som Baden selv grundig har undskyldt og forsvaret i sit flere tredive Aar derefter over vor lærde Lovkyndige Kofod Ancher forfattede Program, dels var det, og vil alletider blive, ved Københavns Universitet en Nødvendighed for enhver fattig Student at vælge uden Hensyn til fortrinlig Lyst og Duelighed Teologien til sit Studium. Thi efter vort Universitets hierakiske Indretning, som vedligeholdes trods vore Tidens Oplysning og den offentlige Mening, har de teologiske Professorer de fleste og største Stipendier at raade for. Denne vort Universitets fejlfulde Indretning, understøttet af en anden end værre, der tillader enhver Ladefoged, som køber en Kirke og forstaaer gennem en Amtmands Fuldmægtig eller anden Skriverkarl at faa sin Ringhed indhyllt i en Landvæsenskommissars Rang, at gøre den to til tre Aars gamle Student – ofte af de skidneste Hensigter – til Præst i et godt og stort Kald, som den der ved Universitetet med Berømmelse fortsætter sine Studeringer ikke kan naa før som gammel Mand, og ofte aldrig naar – disse fejlfulde Indretninger tør jeg friligen sige har gjort storligen meget til at nedværdige Folkelærerstanden, som herved ofte faar Lemmer, der som Folkelærere ere ligesaa uduelige og uværdige, som de under andre Omstændigheder kunde have blevet agtbare Læger, Lovkyndige, Matematikere, Kontorister og s. v. Lykke og Hæld bør derfor ønskes vort danske Kanselli for dets i de senere Aar viste rosværdige Bestræbelser, at faa Landets Representant Kongen tilbagevundne de i Privates Hænder odiøse jura vocandi, være sig med Hensyn til Kirken eller Tinget. Gid kun aldrig det trædske Aristokrati også heri maatte tilintetgjøre Virkningerne af saa oplyste Bestræbelser, der fortsatte, vil ophæve den ene af hine fejlfulde Indretninger. Den anden vil da vel og ved fortskridende Oplysning og den offentlige Menings engang i Pladsmændenes Borge indtrængende Raab vorde rettet.

Men at komme til vor Baden igæn, saa stod han, som i København hade taget Attestats, fordi Omstændighederne det saa fordrede, ved sin Ankomst til Göttingen i Tvivl, om hvilken Videnskab især han skulle dyrke. Han skal endog allerførst have havt det Indfald her at lægge sig efter Medisinen. Hvad der bragte ham fra det ved jeg ikke, uden saa at han maaske frygtede for herved at skulle lægge sig ud med sin Velgører Dr. Holm, der – som de fleste Lærde – af en undskyldelig Fordom for sin Videnskab helst ønskede til den, en yndet Yngling med Hoved og Flid opofret. Dog – Jakob Badens Hovedlyst og Geni har nok altid især staaet til Sprogene, saa de levende som lærde. Meget ærgredede det ham derfor, da han i de allerførste Dage efter sin Ankomst til Göttingen traf paa Ciceros Breve og blandt dem just paa et, som han ikke syntes sig rigtig at forstaa, uagtet han var sig bevidst sin fra første Ungdom og siden bestandig paa det lantiske Sprog anvendte Flid. Maaske blev derfor denne Hændelse ham en ny Spore til endmere at lægge sig efter dette Sprog, hvortil han desuden havde saamegen mere Lejlighed ved det gøttingske Universitet, som den i sin Tid berømte Filolog Gesner var Lærer ved denne Højskole. Sprogene – Latin – Græsk – Tysk – Fransk – og Engelsk bleve derfor Badens Hovedstudium i Göttingen, og dets Universitets udødelige Prydelser, Gesner og Mikaelis, hans kæreste Lærere, hvis daglige Undervisning han her nød i tre Aar. Jeg behøver dog vel ikke at sige at vor unge Badens Sprogstudium ikke var Glosekundskabs Erhvervelse, uden for dem som kun kænde den lærde Baden af Navn, ikke kænde hans mange saa smagfulde som lærde literariske Arbejder. Med Sprogenes Studium forbandt han derfor altid Filosofiens, Historiens og de skønne Videnskabers Studium. Den gamle Hollmann i Göttingen hørte han over Filosofien, som han ellers efter Wollfes Form med megen Flid havde ved Københavns Universitet lagt sig efter, saa han endog efter overstanden teologisk Examen, medens han endnu laa paa Elertsens Kollegium, gæennemgik Wollfes store latinske Værker in Quarto over Filosofien, og især exserperede denne berømte Filosofs Logika. Smag paa den volfianske Filosofi fik Baden allerede i sit første Studenteraar, da han til sin anden Examen hørte over Moralen da værende Professor, siden Statsminister og Gehejmraad Stampe, som med megen Orden og Tydelighed læste i Wollfes Foredrag over denne Del af Filosofien for de unge Studentere, hvilket Baden og selv taknemmelig har erindret i sin Lovtale over denne fortjente Lærde og Statsmand. – Om Baden over Historien hørte Göttingens berømte Achenwall skal jeg lade være usagt, men at han ved dette Universitet ogsaa lagde sig efter Historien ved jeg af en hans Fortælling om en gammel svensk Magister – hvis Navn jeg ikke mindes

– der studerede med ham i Göttingen, og med hvilken han paa sit Kammer gennemgik Puffendorffs Universalhistorie efter en forøget og forbedret sær god Udgave – jeg troer fransk. Anvisning til med Smag og Følelse for det Skønne at kunde læse Lasiens og Grækenlands Mesterværker erindrer jeg mig vor Baden har sagt han allerførst og især fik ved at læse og studere den bekendte og berømte Batteaux. – Det var just i disse Aar den blodige syv Aars Krig rasede, hvori og de Franskes Indfald i Göttingen nødte den største Del der Studerende at forlade Universitetet. Men vor Baden havde lidet nok til at underholde sig af, naar han laa stille, mindre altsaa eller vel intet, at sætte paa en Rejse, og tage hjem, inden han havde fuldendt sit Kursus, kunde han ikke bevæge sig til. Han forblev derfor i Göttingen ei uden at føle Ulejlighederne, som især for en Fattig ere forbundne med Opholdet i en af Fienden indtagen Fæstning, og som endog voldte, at en anden hans Medstuderende tilsatte Livet, da han af en fiendtlig Soldat blev skudt paa aaben Gade. Men Badens Forsigtighed, Ordentlighed og Hengivenhed til Studeringer overvandt alle disse Vanskeligheder.

Efter da tre Aars Ophold i Göttingen, drog Baden til Leipzig, understøttet af det Beckmanske Familiestipendium, saa at han ved Leipzigs Universitet kunde regne ved Pengenes Omsætning og da værende Vexelkurs aarlig at have omtrent 280 Rdlr. Men som Leipzig var – som det vel endnu er – et meget kostbarere Levested end Göttingen, saa tillode hans økonomiske Omstændigheder ham dog ikke at fæste andet Logi end under det Vilkaar, at han i Messetiden skulle finde sig i at dele sin Seng med en af de mange dertil ankommende Handelsbetjente. Messetiden kom, og Baden maatte da modtage en Kontubernal, som i øvrigt var et skikkeligt Menneske, og Baden derfor endog fattede Godhed for, saa at da denne ved Postens Udeblivelse kom i Forlægenhed for 200 Rdlr., og Baden just fra Danmark havde i den samme Tid faaet sig sit Stipendium remitteret i Guld, laante han sin Kontubernal 200 Rdlr., paa Vilkaar han Dagen efter skulle bekomme dem alle igæn. Men Købmanden gik bort, og da han nok saa, ikke til bestemt Tid at kunde efter sit givne Løfte tilbagebetale Laanet, indfandt han sig ikke før tredie Dag efter, da han redeligen betalte sin Gæld til Baden, som herved slap ud af den for en saa Fattig som Baden var, rædsomme Frygt, hans Debitor og egen Godhed havde sat ham i. Vi anføre saadanne smaa, ved første Øjekast for Mange maaske ubetydelige Anekdoter, fordi de ved at vise de mange Hindringer den fattige Studerende har at kæmpe med, og at dog Flid og Nøjsomhed kan overvinde dem Alle, opholde Modet paa mangan anden ligesaa fattig Student, og derimod gør den rigere unge Studerende beskeden. Hvad Mikaelis og Gesner havde været Baden i Göttingen bleve ham Gellert og Ernesti i Leipzig. Ogsaa fattede snart saa vel disse Tysklands uødkelige Lærde, som flere blandt det leipziger Universitets Professorer en saadan Agt for Baden, at de indbøde ham til Magistergraden. Dog han undslog sig for at deltage i denne ham tilbudne Ære, dels af Frygt for de dermed forbundne Omkostninger, men dog nok især, fordi han forudsaa ved sin Hjemkomst til Danmark at vorde nødsaget til ved Informationer at underholde sig, og han fandt det upassende som Magister at skulle gaa om og konditionere. Men i Særdeleshed fattede den af Tysklands nyere Literatur og Sprog uødelig fortjente Gellert en stor Godhed for vor Baden, da denne ved de private Kollegier, hin Lærde holdt over det tyske Sprog, fik Lejlighed til paa en for en Fremmet udmærket Maade at vise sig i de Afhandlinger, som i dette Sprog af Tilhørerne opsattes, og af Gellert i Kollegiet resenseredes. Thi ved disse var Baden saa lykkelig ganske at tiltrække sig Gellerts Opmærksomhed, der studsede over en dansk ung Mands saa fortrinlige Styrke i det tyske Sprog. Snart blev og derfor Baden en af de udvalgte Gellerts Dissipler, som foruden altid at have fri Adgang til denne som Menneske og som Videnskabsmand i mange Maader agtbare Mand, indlemmedes i et videnskabeligt Sælskab af flere unge og ældre Studerende, som engang ugentlig samledes hos Gellert. Men at Baden allerede i Göttingen havde grammatikalsk studeret det tyske Sprog viser og følgende Beretning om hvad der mødte ham ved sin Ankomst til det Leipziger Universitet. Thi da han her kom til Prorektor, for at lade sig inskribere, og derfor opgav sit Navn, spurgte ham Prorektor, om han skrev sit Navn med et weichen eller harten B – et Spørgsmaal som en Fremmet og den der ikke grammatikalsk havde lagt sig efter Sproget skulle havt vanskeligt for at rede sig ud af, men som Baden strax rigtigt besvarede.

Efter noget over et Aar forlod da Baden Leipzig for at drage hjem. At han ikke blev der længer var vel især, for ved sin Hjemkomst endnu at kunde have nogen Tid at løbe paa, hvori han maatte oppebære sit Rejsestipendium. – En Forsigtighed som er nødvendig for enhver fattig rejsende Student, som dels ikke her hjemme har Venner, der enten kan underholde ham ved sin Hjemkomst, eller har en og anden Vej i Beredskab for ham, dels ikke selv besidder

Ubeskedenhed nok, til paa Grund af sin Udenlandsrejse at tiltvinge sig en Befordring før han paa Frugterne af sin Rejse har givet andre Prøver, end de ere, som søges i Klædernes Snit eller Tabet af dansk Beskedenhed. – Endnu maa jeg anføre et Bevis paa Gellerts store Godhed for Baden ved dennes Afrejse fra Leipzig. Thi da han havde bestemt Afrejsen, men Gellert dog mærkede at den udsattes, tvivlede han nok for, at Mangel paa Rejsepenge var Aarsag hertil. Gellert kalder derfor Baden for sig, og beder ham at sige sig, om han behøvede Penge til sin Rejse, thi saa skulle han faa dem hos ham. Baden rørt over denne store Godhed af Gellert, som selv var en trængende Mand, takkede forbindtligst og sagde: at om han kunde undvære 50 Rdlr., saa skulle han sende ham dem igæn, saasnt han kom til København. Gellert laante da med Glæde de forlangte 50 Rdlr. til Baden, som heller ikke saasnt var kommen hjem, før han strax sørgede for, at faa dem betalte. Thi udmærket Lyst til Orden i Pengesager yttrede sig tidlig hos vor Baden, der allerede som ung ikke ærgrede sig over noget mere, end naar han af sine Kreditorer skulle mistænkes. Saaledes erindrer jeg, han har fortalt, at af de Ubehageligheder der mødte ham under de krigerske Tider i Göttingen gjorde ham intet saa ondt, som at han engang kom hjem, og fandt uden paa sin Kammerdør skreven med Kridt: citatur ad prorectorem. Strax gik han derfor til Prorektor, som sagde ham, at en hans Kreditor, der havde Nys om, han nu ville rejse bort, havde herimod gjort Forbud, til han betalte hvad han skyldte ham, det Baden, efter at have forsikret Prorektor, at en saadan slet Opførsel var ganske mod hans Tænkemaade, og strax sørgede for.

Forrige kapitel - Indhold - Næste kapitel

Jakob Badens Levnet – Baden's Hjemkomst

← Baden's Udenlandsrejse	Bidrag til Professor Jakob Baden's Levnet, Karakteristik og Videnskabelige Fortjeneste som Skolemand og Lærd Baden's Hjemkomst <i>af Gustav Ludvig Baden</i>	Baden som Rektor i Altona →
-----------------------------	---	--------------------------------

Kjøbenhavn 1800
Trykt hos Sebastian Popp

Baden's Hjemkomst

Efter da et Aars Ophold ved dette Universitet, og fire Aars Fraværelse af sit Fødeland, vendte Baden hjem til stor Glæde for sin aldrende Moder og en kær Broder, men til ikke mindre for de sine videnskabelige Landsmænd og Venner, der forstode at skønne, hvad Videnskabsmand Fædrenelandet i ham havde faaet, og hvad Fordele vor den Tid opkimende Literatur af ham torde vente sig. Strax efter sin Hjemkomst søgte og derfor vor unge lærde Jakob Baden at vise, hvad man torde kunde vente sig af ham, ved at indbyde til offentlige Forelæsninger saavel over det tyske Sprog som de skønne Videnskaber. Indbydelsen til disse gelejdede han med en Afhandling over den Ære, et Folk kan have af at dyrke de skønne Videnskaber, der af Skønnere blev optagen med megen Bifald. Men hvorofte lykkedes det vel, som Indretningerne i vore Stater – sær Monarkierne – sædvanligst ere, Videnskaber og Indsigter endog i udmærket Grad, uden al anden Hjelp, at bringe deres Yndlinger frem. Nej – hertil maa anskaffes formaaende Patroner, og disse søge ikke Klienter, havde de end saa de umiskændeligste Spor til at finde dem, men de vil Klientere skulle søge dem, sjælden bekymrede om Midlerne – oftest jo mere ydmygende desto bedre, desto virksomere. Men aldrig var nogen mindre skikket til at produsere sig, saaledes som hine ophøjede Patroner og Pladsmænd det forlange, end vor lærde Jakob Baden det var. Uden at besidde den Gave at gøre sig og sine Indsigter for Patronen vigtige og nesessære, en Gave der har ophøjet, og i sin Ophøjelse vedligeholdt mangt et af Hjerte og Hoved lige maadelig Subjekt, følte vor Baden sig dog. Og hvor kunde et fattigt ungt Menneske af nogle og tyve Aar, der ved sine Kundskaber allerede havde tiltrukket sig en Gelerts – Mikaelie's – Gesners – Ernestis og fleres i Tyskland og det hele lærde Europa for udmærket Lærdom, Videnskabelighed og Talenter almindelig berømte

Mænds umiskændeligste Yndest og Agtelse og Ros – hvor kunde han andet end føle sig. Intet Under derfor, at Baden ikke kunde krybe, og aldrig lærte dette Menneskheden vanærende Talent, men som desværre under visse Statskonstitutioner stundum er nødvendig for den der vil være virksom, og føler, at han har Kundskaber og Talenter til med Hæld for sine Medborgere at kunde være virksom. Altid vare derfor de Stores Forgemakker Baden en Pest – thi ennyere sig forstod han heller ikke. – Disse vare da de af Naturen – om vi saa maa kalde dem – lagte eller i Tænkemaaden grundede Hindringer Baden fandt for sig ved sin Hjemkomst til sin Lykkes Befordring.

Hindringer for Badens Befordring af et andet Slags vare de, som Tidernes da værende Omstændigheder lagde i Vejen. Thi ved hans Hjemkomst fra Tyskland hærskede mellem vore danske Lærde en Slags Splid, opvagt af de skønne Videnskaber, dem især vor ældre Sneedorff søgte at bibringe vore unge Studerende Smag for. Men Mængden af vore Lærde vare disse Videnskaber forhadte eller dog mistænkte, en Del vel – deriblandt den brave og i Fædrelandets Historie indsigtfulde Professor Anchersen – fordi de ikke kendte de skønne Videnskaber, dem de derfor gjorde sig et urigtigt Begreb om, men andre – deriblandt vor lærde og store Lovkyndige Kofod Ancher – fordi de befrygtede – tør være ikke uden al Grund – at den studerende Yngling skulle, naar han fik Smag paa de skønne Videnskaber, forsømme de egentlige grundige Videnskaber. Uden Tvivl havde og disse Lærde en stor Støtte for deres tildels urigtige Tanker om hine Videnskaber i Universitetets da værende Patron Gehejmerraad Holstein, en Minister der ellers ikke er uden Fortjeneste for den Patriotisme, hvormed han forsvarede vore unge danske Lærde mod de mange fremmede unge Lærde, som vort tyske Ministerium paa hines Bekostning søgte her at forfremme, og hvilken hos os sjældne Patriotisme af en Minister, Universitetet har at takke for en af sine udmærkede Lærde, den af Lægevidenskaben, sær Anatomi og Botanik, fortjente, for ikke mange Aar siden bortdøde, Professor Konferentseraad Friis Rottbøll. Uden Tvivl have en Del af den Tids Lærde ogsaa frygtet for, at de skønne Videnskabers Studium skulle i Religionen og Politiken have en skadelig Indflydelse. Thi som jeg ved, gjorde de sig endog Betænkning ved til Trykken at sensurere Skrifter, som hørte hertil. Jeg har saaledes ladet mig fortælle, at da vor Baden havde Oversættelsen af Gellerts Lærevers færdig til Trykken, og han snart ønskede at faa dem ud i Publikum, leverede han Manuskriptet til sin Broder Torkild Baden, hvis Frihed og flydende Tunge skaffede ham Yndest og Adgang hos de fleste Professorer, for at han skulle faa ham dem strax sensureret. Dekanus i det filosofiske Fakultet var da den af mig nylig omtalte brave Anchersen, Suhms Ungdoms og Manddoms Ven, og hvis Opmuntringer nok allerførst og især skyldes Suhms Hengivenhed for Historiens Muse. Til ham gik da Badens Broder med Manuskriptet, som han bad strax maatte vorde paategnet til Trykken, da dets Ejer trængte til Penge. Men Anchersen torde ikke, før han fik Manuskriptet gænnemlæst, der kunde vare længe, ja ofte varede saalænge, at mangt et Skrift døde i Fødselen for en eller anden Dekanus's Nølevorenhed med at sensurere det. Dog Torkild Baden der i Omgang med sine Overmænd altid var ligesaa fri som Broderen vor Jakob Baden derimod er tilbageholden blev saalænge ved at hænge paa Anchersen, at denne maatte uden videre at gænnemlæse Manuskriptet skrive sit Imprimatur, efter at den raske Kommissionær havde sat en Trumf paa, at der ikke var noget i om den ny Smag.

Vor Baden havde saavel ved foranførte sin Afhandling som flere sine Smaaarbejder offentlig vist, at han ved sit Ophold paa Tysklands Universiteter havde lagt sig efter – og med Hæld dyrket – hine af de Formaaende blandt hans lærde Landsmænd forhadte eller dog mistænkte skønne Videnskaber. Maaske fandt han just og derfor sine gamle Ungdoms Velyndere som Holm og Flere noget koldere, især da han ikke viste Lyst til at vorde Præst. Dog som jeg tror var det mindre nogen hos ham Ulyst til denne Stand, end fordi han maaske tvivlede paa sin Hukommelse, og med Rette var af samme Tanker, som sin agtbare Ven vor store gejstlige Taler Hr. Kofessionarius Bastholm ytrer i sit fortrefflige Skrift om den gejstlige Talekunst, at ingen burde opofre sig til Prækestolen, som ej kan memorere en selv udarbejdet Præken. Ogsaa prækede Baden et Par Gange efter sin Hjemkomst fra Tyskland, og erindrer jeg han selv i mine Drengaar har fortalt mig, han midt under en af disse Prækener, da Hukommelsen ikke ville staa ham bi, tog med al Rolighed Papiret op af Lommen og efter samme fortsatte Prækener. Men Badens Hu stod efter at naa et Embede enten ved Skolen eller Universitetet. Dog Universitetet var i de danske Stater kun et, og herved at vorde ansat som Lærer havde længe været en næsten udelukkende Rettighed for Professorsønner og Universitetspatronernes Hovmestere. Allerede nogle Aar i Forvejen havde han mældet sig som Filolog, at ville følge med i det af den ældre Bernstorff foranstaltede lærde arabiske Rejseselskab, men han kom for sildig, v. Haven, som

han og studerede med i Göttingen, var allerede antagen. Uden Tvivl havde det været ønskeligt, siden en saa kostbar Rejse paa Nasionens Bekostning skulle gøres, før man endnu havde bekostet de for os langt nyttigere og til denne Dag endnu savnede indenlands Rejser, at man da noget omhyggeligere havde sørget for, at de videnskabelige Mænd, der valgtes til en for Sundheden saa farlig Rejse, havde alle været af Badens Konstitution og ordentlige Levemaade, flere end Niebuhr skulle da rimelig have levet, og Statens Erstatning for havde store Omkostninger ved denne Rejse være bleven større. – En Hørerplads i en latinsk Skole burde vel ikke bydes en ung Lærd af Badens Indsigter; dog havde han kundet naa den i Roeskilde eller en anden stor Skole, havde han vist modtaget den. Thi saa ked var han af at sollisitere, at han endog fattede den Flyveide, at ville lægge sig efter det Juridiske, deri tage Examen, og saa gaa ind i Højesteretsskranken som Advokat. Uden Tvivl havde han, var han bleven denne Ide tro, gjort, hvad man kalder Lykke, i denne Vej; thi det han lagde sig efter, anvendte han yderste Flid paa for at lære grundig, og i at dedusere en Sag skulle han ikke let finde sin Overmand. Men maaske havde igæn Videnskaberne tabt om han var kommen i denne Vej.

Dog Baden vandt efter sin Hjemkomst ny og agtbare Velyndere sær i Sællands værdige Biskop Ludvig Harboe, Professor Sneedorff, Professor og Hofpræst siden Kansler Cramer og Prokansler Pontoppidan. Dennes Frue, en Hofman af Fødsel, og Søster til Koldinghuses fortjente Amtmand af samme Navn, selv en Kone af sjælden Vid og Klogskab informerede han endog i de skønne Videnskaber. Men den lærde Pontoppidan, hvis Iver for Videnskabernes Opkomst og Universitetets Flor er umiskændelig, havde nu, Holstein var død, vel nok med at holde sig selv, og formaaede kun lidet eller intet hos de Store for andre. Thi som jeg af Øjenvidner har ladet mig fortælle skal denne fortjente Lærdes Kredit tilsidst hos Pladsmændene i den Grad være falden, at man paa disses Børns Værelser og hos Hovmesterne kunde finde Prokanslerens Ansøgninger og Forestillinger om Universitetet iturevne til Haarkrøller og saadant Brug. – Et advarende ydmygende Exempel for de Lærde, der i stedet for til Medborgeres almene Gavn at anvende deres Indsigter kun ved dem søge hos Stormændene at gøre sig vigtige og skaffe sig Indflydelse. – Dog kan ikke heller nægtes at Pontoppidan med al sin Indflydelse hos de Store var en sin Tids flittigste Skribent og virksom Embedsmand. – Større Nytte havde vor Baden af Biskop Harboes Yndest, der endog tilbød ham sit Bord, og overalt lige til sin Død meget agtede og ærede Baden, som denne og selv erindrer i sin fra Universitetets Auditorium holdte Sørgetale over hin værdige Bisp. End fik og Baden efter sin Hjemkomst en stor Velynder i den ældre Sneedorff, i hvis patriotiske Tilskuer, et Tidsskrift Skønnere anse for at have gjort Epoke i vort Sprog, Baden skrev nogle Stykker. Dels ved Sneedorff dels ved Anbefaling fra Gellert fik Baden ligeledes Adgang til den berømte Cramer, der og anbefalede ham til den gamle Gehejmraad Bernstorff. Denne Minister som man ellers bebrejdede Fordom mod Indfødte skulle dog være den første, Baden skyldte Befordring. Men vist er det og Befordringen var hel maadelig. Dog Baden var – som sagt – ked af at staa i Forgemakkerne, som han nu allerede i nogle Aar havde søgt, uden i Danmark at kunde naa nogen Befordring. Med Glæde modtog han derfor denne hel maadelige i Altona, hvor han anbefalet dertil især af Harboe og Cramer paa det tyske Kansellies Forestilling ansattes som Rektor for det der værende kongelige Pædagogium. Inden sin Afrejse fra København giftede han sig med sin endnu levende Kone Frøken Sofie Lovise Charlotte von Klenau et i Publikum for sin Smag og Læsning bekendt Fruentimmer, hvis Moder en From var kødelig Søster til Badens Moder. Hendes Fader var Major Klenau, der i sine yngre Aar havde tjent Kong Frederik den 4de som Page, og af denne Monark var for sin muntre Vittighed meget afholden, ligesom Faderen Generalmajor Klenau – en Meklenborger af Fødsel – der døde som Kommendant i Kastellet Frederikshavn havde vundet Kong Frederiks Bevaagenhed ved i sidste svenske Krig tapper at have som Kommendant paa Fæstningen Aggerhus forsvaret denne Fæstning mod Sverrigs tolvte Karl.

Jakob Badens Levnet – Baden som Rektor i Altona

← Baden's Hjemkomst	Bidrag til Professor Jakob Baden's Levnet, Karakteristik og Videnskabelige Fortjeneste som Skolemand og Lærd Baden som Rektor i Altona <i>af Gustav Ludvig Baden</i>	Baden som Rektor i Helsingør →
------------------------	---	-----------------------------------

Kjøbenhavn 1800

Trykt hos Sebastian Popp

Baden som Rektor i Altona

Ved sin Ankomst til Altona fandt Baden Skolen yderst forfalden med faa Dissipler, af hvilke endda ingen vare i den øverste Klasse, saa han, for at give sig noget som Lærer i denne Klasse at bestille, optog nogle af de nedre Klasser, med hvilke han maatte begynde fra de første Grunde i Sprogene og Videnskaberne. For disse blev vel og forfærdiget hans lille græske Grammatika, som han siden udgav paa dansk, og hvori han er den første danske Lærde, som grundigen ivrer mod den Uskik, at begynde med det ny Testamentes Læsning for at bibringe den studerende Ungdom det grædske Sprog.

Imidlertid skønt Baden saaledes med Virksomhed tog sig af sin Skole, vedblev han dog endvidere at gøre sig i Publikum bekendt som en lærd Mand ved Skrifter. Jeg vil af dem, han i Altona udarbejdede, nu kun nævne, foruden hin græske Sproglære, der med Hæld i mange Aar er brugt og end bruges af mange duelige Lærere, hans Anweisung zur dänischen Sprache, hans Oversættelse af Xenophons Cyropædi med en Tilskrift til vor nu regerende Konge, som nylig havde bestegit Tronen, der i Frimodighed maaske er den første af sit Slags paa dansk, og endelig hans Forsøg til en Oversættelse af Tacitus med en Afhandling om Sprogets Berigelse ved ny Ord og Vendinger – hvilke hans Skrifter alle vidne om en fortrinlig Sprogkundskab og stadfæstede Publikum i det Haab man gjorde sig for det danske Sprog og dets Opkomst ved Baden, naar han maatte leve, et Haab som Tiden har vist, Baden ikke heller har skuffet sine Landsmænd i. Disse vor Badens Arbejder i det danske Sprog vare det lærde Publikum saameget mere velkomne, som Døden havde nylig berøvet os Professor Jens Schelderup Sneedorff i sine bedste Aar, og derved standset de flere Bestræbelser for Modersmaalet, man af ham havde Grund til at vente.

Overalt skønt Baden nu i 40 Aar har været en af vore flittigste offentlige Skribentere, og blandt sine Skrifter har udgivet saadanne som sin Oversættelse af Tacitus, sin kritiske Jurnal, sin danske Grammatika, sit latinske Lexikon og flere Arbejder, som alle vidne om megen anvendt Læsning, Tid og Flid, saa var han desuagtet altid en meget paapassende Embedsmand, der forstod saaledes at inddele sin Tid, at Embedet ikke forsømt af Lyst til Videnskaberne – en Fejl som den videnskabelige Embedsmand staar megen Fare for at falde i. Ikke blot ved trolig at besørge den ham paalagte offentlige Undervisning, men tillige og ved baade i og uden for Skolen at paase de Unges moralske Dannelse, og dertil mandig forsvare den ham betroede Stiftelses Rettigheder, troede Baden først fuldelig at have opfyldt sine Embedspligter som Skolebestyrer. Altid var han derfor i den ham betroede Stiftelses Protokoller, Regnskaber, Arkivdokumenter og Adkomstbreve ligesaa beløben som i sin Cicero, Xenophon, Horatius, og Tacitus, og disse hans kæreste Sælskab maatte vige, naar højere Pligter bøde ham at gaa til hine. Flere Beviser herpaa vil hans Embedsførelse i Helsingør og ved Københavns Universitet give os. Med alt dette havde Baden endda den ikke ubetydelige Hindring, at han skriver en yderst ulæselig Haand, saa han maa lade renskrive Alt hvad han giver til Trykken, og da han Selv skal diktere sin Kopiist det, indses let, hvormegen Tid og Ulejlighed denne Hindring har kostet ham. Skyld for denne sin slette Skriferhaand giver han, dels at han for tidlig kom af Skriverskolen, dels at han som Student havde tilvandt sig ligesaa hurtigen ved Hjælp af Abreviasioner at føre Professorernes Forelæsninger paa Papiret, som de kom ud af Docentens Mund. Som Rektor havde han derfor altid af Skolens Dissipler et sat ungt

Menneske med en god Skriverhaand, som renskrev for ham. Af disse erindrer jeg mig fornemmelig Kristianias latinske Skoles brave og duelige Overlærer Hr. Hermann Amberg, en af Badens værdigste Dissipler, der efter 7 Aar i Forveien at have, medens han gik i Helsingørs latinske Skole, været Badens Haandskriver, blev siden, da Baden kom til København, i 5 til 6 Aar hans Amanuensis og tro Medarbejder, der især gik ham tilhaande ved den latinsk-danske Del af hans latinske Lexikon.

Men at komme til Baden i Altona igæn, da havde han ikke været her længe, før han erfarede at hans Embedsindkomster vare mindre, end han havde forestillet sig, neppe 300 Rdlr. aarlig, hvoraf han, som hverken af sig selv havde Midler, eller ved Giftermaal erhvervet nogen, ikke kunde med en aarlig tiltagende Familie leve, sær paa et saa dyrt Levested som det Hamborg nær liggende Altona er. Dog var og Baden gærne under en bedre økonomisk Forfatning bleven her baade for andre Behageligheder Altonas Beliggenhed fører med sig, som især for den Lærvillighed han syntes at finde hos den tyske Ungdom frem for den danske. Thi – som han sagde – naar denne var flittigst gjorde den dog ikke mere end den skulde, nemlig lærte de den foresatte Pensa, ubekymret om Alt uden for sin Skolebog og sine Fornøjelser. Den tyske Ungdom derimod, endog stundum med maadeligt Hoved eller Anlæg til de egentlige Videnskaber, interesserede sig tidlig for hvad der foregik i den store Verden, og fandt derfor megen Fornøjelse i at læse Aviser og andre Tidsskrifter. Vi anføre dette, fordi en saa erfaren Lærers Dom som Baden ikke kan være uvigtig. I øvrigt indser enhver baade hvormeget denne Forskæl hos forskellige Nasioners Ungdom beror paa en friere Opdragelse, og hvormeget heri er i et Mellemrum af henved 40 Aar forandret til det bedre. Vor danske Ungdoms i det mindste Hovedstadens og de større Steders nu friere Opdragelse er saa unægtelig, at vel Mangen vil den er al for fri, naar han hører den ti til tolv Aars gamle Dreng ræsonnere. – Men da vor Baden med alt dette ikke i Altona kunde se sine Kaar forbedrede, ønskede han hver Dag Forflyttelse og drog endog, for at paaskynde den, selv til København. Det var medens han i den Anledning opholdt sig Sommeren over i Gæntofte hos sin Broder Torkild Baden, der just nu var ifær med at udføre det bernstorffske Gods berømte Udskiftning, Bøndernes Udfløtning o. s. v., at vor Baden skrev sin lille moralske og politiske Katekismus for Bønderbørn, der især meget fandt den gamle Bernstorffs Bifald, og vel og fortjente at være almindeligere bekendt end den nu er.

Jakob Badens Levnet – Baden som Rektor i Helsingør

← Baden som Rektor i Altona	Bidrag til Professor Jakob Baden's Levnet, Karakteristik og Videnskabelige Fortjeneste som Skolemand og Lærd Baden som Rektor i Helsingør <i>af Gustav Ludvig Baden</i>	Baden som Professor ved Københavns Universitet →
-----------------------------	--	--

Kjøbenhavn 1800

Trykt hos Sebastian Popp

Baden som Rektor i Helsingør

Ved Gehejmeraad Bernstorff men især ved sin store Velynder Biskop Harbes kraftige Medvirkning blev da Baden i Aaret 1766 ansat ved den latinske Skole i Helsingør som Rektor designatus og Konrektor. Dog Forøgelsen i Embedsindkomster denne Forflyttelse skaffede ham var længe kun liden. Thi i fem Aar maatte han blot med Indkomster som Konrektor afvarte sin gamle Formands Død. Imidlertid søgte han vel Rektoratet ved Frue latinske Skole i København, var og nær ved at naa det, men maatte staa tilbage for Neus, som ved en lille Afhandling i Fædrelandets Oldhistorie havde skaffet sig en Patron i de danske Musers – sær den historiske – da værende Beskytter Grev Thott. Thi denne Ministers Godhed for Alt hvad der var gammelt Nordisk og Dansk gik saavidt, at jeg af en den Tids Sollisitant har ladet mig fortælle, at naar en eller anden Supplikant opvartede ham, og denne havde et ægte dansk Navn f. E. Ravn, saa spurgte han om Supplikanten skrev sit Navn med et v eller f, for derved – rimeligt – at komme efter en eller anden gammel dansk Familie. – Med Suhm, der ellers var en Ven af Thott, og skønt selv opofret Historiens Muse dog ogsaa yndede Badens Videnskaber, var Baden dog endnu ikke personlig bekendt, og blev det først nogle Aar efter, da Suhm besøgte ham i Helsingør af Lyst til at gøre Bekændskab med en Mand, der nu allerede havde et stort Navn i vor Literatur, og agtedes af Mænd som Luxtorff, Jakobi, Rothe, Guldberg, Sporon og Flere som deres største Aristark. Dette Navn havde Baden at takke dels sine forhen omtalte literariske Produkter, men dels og fornemmelig vel sin kritiske Journal – et Arbejde, han dog mindre af Lyst end af Nødvendighed paatog sig. Thi som hans Familie tiltog, maatte og hans Udgifter forøges. Hvem ved ikke de Bekostninger Flytning og Rejsen med Kone og Børn føre med sig? Gæld havde han fra sine Studenterdage og nogen Gæld maatte han gøre som Embedsmand, der endda skulle have bleven større, hvis han ej havde havt den store Lyst til Arbejde. Han paatog sig derfor efter sin Forflyttelse til Helsingør den kritiske Journal, dertil især overtalt af det københavnske Adressekontors da værende virksomme Bestyrer den af København sær dets Fattigvæsen og Almue fortjente Agent Holk. Uagtet denne Badens lærde Tidende skreves med en Upartiskhed og Frimodighed, at hverken Forfatterens ophøjede Rang i det borgerlige Liv, eller hans Anseelse i Literaturens Rige hindrede den kritiske Journals Resensent i at sige sin Mening, uagtet derfor den Kansellideputerede Luxdorps carmina resenseredes med samme Strænghed og Fuldstændighed som Kandidatens specimina, uagtet derfor den som Skribent allerede i mange Aar bekendte og berømte Suhm flere Gange alvorlig bebreidedes sin fornemmelig i sine historiske Skrifter unægtelige Efterlandenhed i Henseende til Stilen og Sproget som vor store Rothe sin affekterede Stil – saa optoges dog Badens kritiske Journal med almindelig Bifald, og læstes altid begærlig. Dette store Bifald gjorde og, at Baden vedblev Journalen, uagtet han ved at assendere til det helsingørske Rektorats fulde Indkomster, fik sine Kaar forbedrede, hvorvel han tit kededes ved et Arbejde, der i sig selv ikke kan være behageligt, skaffer tit mægtige og uforsonlige Uvenner, og dertil – som han sagde – holdt ham fra de egentlige Videnskaber sær Sprogenes Studium. Badens Kundskaber i det latinske Sprog vare og allerede saa erkendte, at de, der under det struenseiske Ministerium forestode den da forehavende Forandring med Universitetet og de lærde Skoler, havde bestemt ham til Professor i dette Sprog i Wadskiær's Sted, hvis Afgang var besluttet. Men uagtet Baden derved var ti Aar tidligere kommen ind ved Universitetet, hvor Senium er saa vigtig, og hvor han siden maatte staa tilbage for meget yngre Mænd, saa

ytrede han dog tit sin Fornøjelse over ikke at skulle se paa en anden brav Mand mod sin Villie maatte give Plads for sig. Thi kunde end Wadskiær ikke maale sig med Baden med Hensyn til filologiske Indsigter, saa var han dog en i Fædrelandets Historie meget beløben Mand, der og med sine Kundskaber heri har gaaet Pontoppidan meget tilhaande i de flere til Fædrelandets Historie henhørende Skrifter, denne Lærde udgav, men især i hans Kirkehistorie, det Pontoppidan selv taknemmelig erindrer i sin af ham selv forfattede og endnu i Haandskrift liggende Levnetsbeskrivelse, som hans værdige Søn Hr. Justitsraad og Raadmand Pontoppidan har havt den Godhed at laane mig. Wadskiær var og meget bekymret ved Rygtet om sin Afgang, som han endog tog sig saa nær, at da han en Dag kommer gaaende op af Kristiansborg Slotstrappe og møder en af sine Venner – jeg tror Klevenfeld – der paa Wadskiærs Tilspørgsel om hvad Nyt? fortæller Wadskiær sin Afgang med Tillæg: hodie mihi cras tibi, blev Wadskiær saa forfærdet, at han ganske stum vender om, gaar hjem, og lægger sig til Sengs. Overalt skønt Baden under det struenseiske Ministerium havde i den lærde Biskop Gunnerus, smagfulde Professor Berger, oplyste Pastor Resewitz og flere formaaende Velyndere og Venner, saa billigede han dog aldrig de med Nasionens Tænkemaade kontrasterende, hovedkulds, og just derved voldsomme Forandringer, som dette Ministerium virkede, hvis Fald han derfor med alle Retsindige ansaa som en Lykke for sit Fødeland. Som han derfor saa smukt udtrykte sig i Dedikationen for den første Del af sin Tacitus, at selv Pastor Resewitz sagde, han aldrig havde læst en nydeligere og mere velskreven Dedikation, saa tænkte og virkelig Baden. At ellers en Mand af Badens Arbejdsomhed ikke lod den under Struensees Ministerium gyldne Trykkefrihedsperiode gaa uafbenyttet bort var rimeligt. Ogsaa har han siden vedkendt sig tvende i denne Periode udkomne Afhandlinger, der allerførst offentlig paaanker flere Mangler ved vore latinske Skoler og vort Universitet, Mangler som siden i vore Dage paa ny ere fremtrukne af Andre, og det stundum med større Hæld, fordi det oftest – som Baden selv siger – ikke kommer saameget an paa Sandhederne der siges, som hvorledes Tiderne ere beredte paa at modtage dem.

Men vi gaa til Baden for at betragte ham noget nøjere i sin Skole i Helsingør. Thi uagtet han – som sagt – vedblev lige til han forlod denne Skoles Bestyrelse sit ugentlige Arbejde med den kritiske Journal, der forbandt ham til at læse Alt hvad vor Literatur frembragte; uagtet han derfor ikke forsømte sine Yndlingsvidenskaber Sprogene, men jævnlig gav i Trykken nu et nu andet lærd Arbejde; saa udmærkede han sig dog altid som en for sin Skole virksom Rektor være sig med Hensyn til Skolens indvortes eller udvortes Bestyrelse. Bevis herfor ligger noksom i den bekendte Lyster, hvori han bragte Helsingørs latinske Skole. Thi da Dissiplernes Antal var i hans Formands Alderdom saaledes aften, at Skolen skulle have gaaet under, hvis ikke en af dens Hørere og fortjente Lærere Mikael Orsleff fra Gaden havde optagen Drengene, dem han maatte begynde med lige fra Abeseten, saa søgtes den derimod under Baden saa stærkt, at man i Aaret 1780, da han gik fra den til Universitetet, talte 80 Dissipler. Ikke maa man, forledet af Helsingørs Størrelse, og de gode Stipendier hvormed denne Byes latinske Skole rigtig nok er aflagt, tro, at Mængden af denne Skoles Dissipler vare Børn fra selve Byen satte i Skolen af Forældre, der kun opofre deres Børn til Studeringer for ved dem at oppebære Skolens Stipendier – en Misbrug som desværre finder Sted ved saamange af disse lærde Underviisningsinstituter. – Nej – saadanne urene Hensigter understøttede han ikke, men tillige var han og meget varsom inden han tiltroede ellers skikkelige Forældre slig Uredelighed. Ei var ham Fattigdom strax mistænkt, og aldrig kunde han, som selv fra Barndommen af havde kæmpet mod Mangel, vilde gøre Vejen for det fattige Bart at studere trangere, end den alligevel er. Tvertimod sagde han ofte at have erfaret, at den fattige Dissipel, der intet har at stole paa, var den flittigste. Ogsaa troede han, at ikke blot Genier eller udmærkede Hoveder skulle studere; men at saalænge Staten har saamange gejstlige Embeder, der alle udfordre studerede Betjente, der uden fortrinlige Geniets Talenter dog kan være i deres Kreds virksomme og nyttige Embedsmænd, saalænge desuden Opdragelsen og Underviisningen i vore danske Skoler er saaledes, at man maatte ønske hvert og et Statens Embede blot besattes af Studerede, - saalænge kunde og de mindre gode men flittige Hoveder vorde som studerede langt dueligere Embedsmænd end de ellers blive. – Uden Tvivl var paa samme Grunde bygget Kongebudet hvorefter ingen i Kollegierne maatte antages som ei var Student – en for Videnskaberne herlig Indretning – men der – som flere – disværre har tabt sig med den Ministers Afgang, hvis Ministerium udmærkede sig ved Omsorg for Videnskabernes Opkomst hos os, fordi han selv havde ved Videnskaber og Talenter – ikke ved tilfældig Fødsel – svungen sig op til en Post, der overbeviste ham om Literaturens mægtige Hjelp til at danne den oplyste Statsmand og

Fædrenelandsven, som vor Jakob Baden selv udtrykker sig om denne Minister i Fortalen til sin latinske Grammatika. – Helsingørs skønt ikke lille By afgav dog ofte i Badens Tid de færreste Dissipler til den latinske Skole, i det mindste vare de udenbyes sær fra Norge og Bornholm ligesaamange og ofte flere. Saaledes erindrer jeg mig at af 10 Dissipler som 1780 deponerede fra Helsingørs latinske Skole vare vi kun trende Børn af Byen, alle de øvrige vare Nordmænd og Bornholmere. Selv havde vor lærde Baden gaaet i en offentlig latinsk Skole – en Egenskab der maaske fortjente ved vore Rektoraters Besættelse noget mere at paases – selv kendte han derfor af Erfarenhed denne Slags Skolers Mangler, men ogsaa var han overbeviist om deres Fortrin og Fordele fremfor den private huslige Undervisning. Hertil regnede han især at Dissiplerne i disse offentlige Stiftelser kunde under ordentlige Lærere tilvænnes en vis Orden og Subordinasion, hvis velgørende Indflydelse de kunde spore deres hele Liv igennem. Nøje maatte derfor iagttages de lovbefalede Skoletimer saa i hans egen Klasse eller Mesterleksie som i de saa kaldte Smaaleksier eller Hørernes Klasser. Til vis bestemt Tid begyndtes derfor Informasjonen i den hele Skole om Morgen en foregaaende kort Sang og Bøn, som altid en af Hørerne skulle overvære, og til bestemt Tid saavel Formiddag som Eftermiddag ophørte Informasjonen i alle Klasser, ligeledes om Aftenen med en kort Bøn eller et Par Vers af en passende salme, som han i sine Informationsdage altid selv var overværende ved. Ved Lys læstes aldrig paa Skolen, men dog eftergaves ikke noget af de befalede Skoletimer. Thi naar om Vinteren i de korte Dage Klk. henved 4 ikke længer kunde læses, maatte hans Klasses Dissipler være beredte paa Historier, dem de skulle fortælle ham og Meddissipler enten paa dansk eller latin. Det var ham ligemeget hvor de toge Historierne fra, eller om det var blot Avisnyheder, thi det var ham kun om at gøre, at de Unge tilvandt sig ordentlig og i et godt Sprog at fortælle, hvad de havde læst. Dog da kun faa havde Skønsomhed til selv at vælge, anbefalede han dem især, efterat dette Skrift var udkommet, Mallings store og gode Handlinger, og erindrer jeg mig, at vi saaledes en Vinter gennemgik dette fortreffelige Skrift, hvis Læsning i vore latinske Skoler fortjente noget mere at paases, end man, fordi det ikke er nogen Examensbog, sædvanlig paaser. Saalidet vor Baden var og er bigot, det er saa lidet han hænger i sin Religions, eller bestemte, Dogmatikens Smaating, og saalidet han derfor søgte under Navn af Religion at paanøde den ham betroede Ungdom alle Systemets Subtiliteter, saamegen Afsky bar han for Irreligiositet, og spaaede sig ikke godt, naar han mærkede hos den Unge tidlig Hang hertil. Sjælden udlod han sig derfor med den Unge om vor Religions Mysterier, og naar endelig den Unges Nysgerrighed og Videlyst eller andet nødte ham til nøjere at udlade sig, skedte det altid med en ærbødig Agt og klog Varsomhed. Han gjorde saaledes den Unge opmærksom paa: at der i alle positive Religioner fandtes Mysterier: at man, saavidt vor Kundskab om Mennesket strækker sig, finder enkelte vor positive Religionslærdomme ligesaavidt udbredte, som den om et højeste Væsen: at der vel gaves i Religionen en eller anden Lærdom, som ved Misforstaaelse kunde for Enkelte blive skadelig, men at oplyste og duelige Folkelærere kunde forebygge denne Skade, uden at nedbryde selve Lærdommen, og derved betage de Svage og Samvittigfulde deres beroligende Tørst. Samme Orden og Stilhed som Dissiplen skulle iagttage under den offentlige Undervisning paa Skolen, maatte og derfor vises under Gudstjenesten i Kirken. Og da Helsingørs latinske Skole besørger, som de allerfleste dette Slags Skoler, Sangen ved de kirkelige Forretninger; saa maatte disse med samme Nøjagtighed som de egentlige Skolesysler af Dissiplerne paapasses under Opsyn af en af Skolens tre Hørere, som altid til Ordens Overholdelse skulle være efter sin Tur nærværende. Meget vel indsaa Baden den Tidsspilde og de andre Ulejligheder, der baade for Lærerne og Dissiplerne ere forbundne med denne Opvartning i Kirken og ved de kirkelige Forretninger, som fra gamle Tider er paalagt vore latinske Skoler. Men skønsom erindrede han tillige, og ville at de ham underordnede Lærere og Dissipler ligeledes skulle erindre sig, at det er denne kirkelige Opvartning disse for Staten vigtige Stiftelser have at takke for deres Tilværelse og Underhold. Istedet derfor at opholde sig over Forfædrenes med nuværende Tider mindre passende Indretninger søgte han klogelig at hæve eller dog formindske det Byrdefulde i dem, og overalt at lempe Indretningen efter Tiderne paa en Maade, der hverken betog de Unge den taknemmelige Agt som skyldtes deres for Sekler siden hensøvede goddædige Forfædre, eller kunde berøve dem de umistelige Fordele hine havde bestemt dem. Ej bankedes Dissiplerne til at skulle gaa i Kirke, ikke heller pinedes de til at skulle gøre Rede for Indholdet af Prækenen. Men Sangen skulle besørges, ingen af de kirkelige Forretninger maatte forsømmes. Derfor indrettede Baden det saaledes, at af de fire Klasser, Helsingørs latinske Skole udgjør, de tre nedre Klasser eller Smaaleksierne hver havde sin Uge under sin Hørers Opsyn at

besørge dels de tvende daglige Kirkebønner, dels Ugedagsprækener og andre paa Søgnedagene forefaldende Kirkeforretninger. Desuden vare af det hele Antal Dissipler udtagne fem eller sex saa kaldte Notarier, der vare de fattigste men tillige de bedste Sangere, hvilke af Skolens Stipendier finge et overordentlig Tillæg, fordi de altid uden Hensyn til Leksien, hvori de sad, skulle være tilstede og bestyre Sangen i og udenfor Kirken. Om Søndagen vare alle Skolens Dissipler forbundne til at møde i Kirken, og skulle derfor, naar det ringede første Gang samle sig paa Skolen, hvorfra de i Orden Par og Par fulgte til Kirken under Anførsel af den Hører, som det den Uge skulle paaligge, at have Inspektionen ved Skolens kirkelige Forretninger. Dog da Dissiplernes Antal under Badens Rektorat aarlig tiltog, gjordes og den Indskrænkning især i den kolde Vinter, at kun de Ældre og af stærkere Konstitution i alle Klasser besørgede Sangen til Højmesse, og de Yngre til Aftensang. Men for at faa den Unge uden støjende Skænden og slavisk Banken i sit Møde paa Skolen, være sig for Informasjonen eller de kirkelige Forretninger, tilvandt denne fastsatte nyttige Orden; for tillige, naar denne overtraadtes og forsømtes, at straffe Forældrene eller dem, som uden for Skolen hjemme i Husene havde Opsyn med Ynglingen, og derfor burde tilholde ham, at staa op i Tide og passe sin foreskrevne Skole og Kirketid, var for Dissiplen fastsat en Mulkt af 2, 4, 8, 16 eller flere Skillinger, alt eftersom han enten ikke mødte paa Pladsen til bestemt Tid, eller og ganske udeblev. Mulkterne, som af enhver Lærer i sin Klasse daglig optegnedes, betaltes kvartaliter ved Afdrag i den forsømmelige Dissipels Skolestipendium, som til den Tid uddeltes offentlig af Rektor paa Skolen i samtlige Dissiplers, alle Skolens Læreres, og en af Byens Magistrats Overværelse. Saaledes at mulkteres, naar Mulkten steg til en vis Højde, ansaas virkelig mellem selve Dissiplerne indbyrdes for en saadan Skam, at selv den mere formuende Mands Søn undsaa sig herved for sine fattige og mindre formuende Meddissipler. Thi ligesom ingen efter Lovene for vore latinske Skoler, maa nyde disses Stipendier, uden at tage Del i de Dissiplene paalagte Kirkeforretninger, saa skælnes og derfor i mange af disse Skoler mellem de mere formuende Mænds Børn og de fattige Dissipler. Men af denne Forskæl vidste man intet i Helsingørs latinske Skole, thi her havde Baden faaet det saaledes, at ingen Forældre eller Formyndere, som satte deres Børn og Myndlinge i hans Skole, unddroge dem fra at deltage i disse Kirkeforretninger. Og sandelig saaledes synes mig og det burde være, saalænge vore latinske Skoler endnu har at besørge disse kirkelige Opvartninger. Men at skille dem ved samme er ikke saa let, uden paa disse Stiftelsers Indkomster, som ved Mange ere ringe nok, at gøre for stort et Skaar. Overalt saalænge alle disse vore latinske Skolers Dissiplers Opvartninger ved de kirkelige Forretninger ere indskrænkede til visse lovbestemte Tider, og ikke bero paa Præsternes Magelighed og Beqvemhed, saalænge vore Skoler bestyres af kloge praktiske Lærere, saalænge – dog herom kunde siges saameget, hvortil ikke her er Stedet, men hvorfor man tillade mig jeg tror, at den Tid vor studerende Ungdom maa anvende paa hine Opvartninger, ikke er saa stor eller betydelig som Magelighed og Nyhedssyge ofte udskriger den for. Under latinske Skoledissiplers Værdighed indser jeg heller ikke disse Opvartninger kan være især naar ingen Forskæl gøres mellem de saa kaldte fornemme Folks Børn og de af ringere Stand. Den Velbaarne Mands Søn maatte i Helsingørs latinske Skole ligesaavel besørge de kirkelige Opvartninger som Mesterens Søn. Herved kunde tidlig Børn tilvænnnes til at ringeagte det Skillerum Fødselen gør, og at de tidlig vænnes hertil er en ikke liden Fordel vore offentlige Skoler føre med sig, og hvorfor det var at ønske, de mere søgtes af Stormændenes Børn. Jeg indser ikke at en Griffenfeld, eller Løvenørn, eller Guldberg, og flere store Mænd, behøver at rødmes ved Mindet om de Timer af deres Drengaar, som i den latinske Skole tilbragtes med at synge for Lig, til Bryllup, og andre kirkelige Opvartninger, der dog aldrig har hindret den store Siel hos Drengen, at blive fastere og større hos Manden. Rask som rigtig svarede ogsaa Kristianias latinske Skoles sin Tids brave Skolelærer Rektor Hersleb – Broder til Sællands Bisp af samme Navn – Norges Statholder – jeg tror – Benzon, der stødte sig over, at Rektor havde faaet udvirket en kongelig Kommission til at paadømme en mellem nogle Byens Haandværkssvenne og den latinske Skoles Dissipler opkommen Uenighed, den Statholderen troede Rektor, uden videre Undersøgelse paa hvis Side egentlig Skylden laa, ved at straffe Dissiplene skulle afgøre, hvilken sin Fortrydelse Statholderen i det han traadte ind i Kommissionen, hvori han og skulle sidde tilkændegav Rektor i de Ord: "det er en Skam Hr. Rektor at slige Poge skulle gøre en saamegen Uleilighed." "Ja Deres Exellense" svarede Hersleb i det han lagde sin Haand paa Statholderens Ordensbaand "det er af saadanne Poge man kan gøre saadanne Mænd."

Ved disse og flere vor Badens nyttige Indretninger i den ham betroede Skole ansaas han nu ikke blot som en lærd Mand, men og som en sin Tids udmærket Skolelærer, hvis Metode i at undervise Ungdommen, opmuntre den til Flid, og i Almindelighed at bestyre en Skole yndedes og efterfulgtes. Endskønt derfor Baden vel ikke sad i den Kommission, paa hvis Forestilling Skoleforordningen af 1775 er udfærdiget, saa blev han dog af Vedkommende heri spurgt til Raads, og hans Raad fulgte. Thi vore Videnskabers daværende Beskytter Gehejmemaal og Statssekretær Guldberg, hvis Ministerium skal være uforglemmelig saalænge Videnskaber agtes i Danmark, Norge og Hosten, bar megen Agt for Baden. Denne Guldbergs Højagtelse gør hans Karakter og Tænkemaade saamegen mere Ære, som i det Mellemrum fra deres Studenterdage, da de havde været Venner, til nu Guldberg spillede sin store ærefulde Rolle, var mellem dem opkommen en Slags Misforstaaelse. Baden havde nemlig i sin kritiske Journal temmelig skarpt resenseret den første Del af Guldbergs Verdens Historie. Ikke at han miskændte dette fortræfflige og i vort Modersmaal eneste Værk. Nej! tvertimod roser han i sin Resension Guldbergs Flid i Undersøgelser, Skønsomhed i Betragtninger, Lykke i Begivenhedernes Valg og Forbindelse, hans ædle, stærke og underholdende Sprog, hans yndige og henrivende Fortælningsmaade, og tillagte overalt Forfatteren for sit Geni, sin Lærdom og Flid de største Lovtaler. Men med Dionys af Halikarnas troede Baden som Resensent altid det tilladt at sige sine Tanker over Apells, Zeuxis, Protagens og andre berømte Maleres Konst, omendskønt han ikke tiltroede sig selv deres Duelighed. Med Frihed og uden Forbeholdenhed dadlede Baden derfor, hvad ham syntes i Guldbergs Historie fortjente Daddel, der dog mest bestod i en og anden Anmærkning ved den berømte Forfatters Stil og Sprog, Anmærkninger som man vel endog tør finde Guldberg i den følgende Del af sin Historie har ikke ladet hengaa ubenyttede. Imidlertid at Guldberg dog den Gang blev vred over Badens Resension, viser hans til Resensenten i den kritiske Journal indførte Skrivelse. Dog alt for ophøjet af Tænkemaade var Guldberg, alt for meget følte han for Videnskaberne, til at han i sin ophøjede Post skulle lade Baden føle Virkning af en saadan Misforstaaelse. Nej! ikke alene yttrede Ministeren Guldberg ikke sligt, men han gjorde endog Meget for at give Baden Beviser paa sit Venskab og sin Agtelse for ham. Guldberg skaffede saaledes Baden Regeringens Understøttelse i at udgive Oversættelsen af Tacitus. Guldberg understøttede Biskop Harboes Forslag til at Baden fik et aarligt Tillæg af 200 Rdlr., fordi han uden Betaling havde informeret og fremdeles saaledes skulle vedblive at informere Helsingørs latinske Skoles Dissipler i de levende Sprog Tydsk, Fransk og Engelsk. Selv da, naar Baden ikke altid handlede, som hans Mæsen det ønskede, kunde denne dog ikke glemme Badens udmærkede Fortjenester som Lærd og som Skolemand. Thi skønt man i vore nyere Dage har set denne ligesaa oplyste som lærde Skribent offentlig beskyldt for Aristokrati, Bigotteri og Gud ved hvorfor – fordi, kan jeg tro, Manden mod de 70 ikke i Alt kan sympatisere med Ynglingen under de 30 Aar, - saa var dog nok i hine Tider Baden snarere – i det mindste stundum – mistænkt for det Modsatte. Ogsaa vil i hans Skrifter fra den Tid som i alle hans 40 Aars mange Skrifter kunde findes flere Beviser paa, at aldrig var Professor Jakob Baden den Forfatter, som krøb for Overmagten, misbrugte sin Pen til at tale Uretfærdigheds Sag, eller frygtede for paa en beskeden Maade at sige ophøjede Voldsmænd Sandheden. Men især kan næsten et og hvert No. af den kritiske Journal afgive et indlysende Vidnesbyrd for Badens fri Tænkemaade. Intet Under derfor at dens Ytring ikke altid anstod Ministeren Guldberg, hvis hele Ministerium udmærker sig ved en nøje Overholdelse af Kongens sin Herres Suverænitet, hvorimod han troede stred en alt for fri Tankens offentlige Ytring saa i politiske som religiøse Ting. Men det var ikke Lyst til Daddel eller Satire der førte Badens Pen, det var Overbevisning og Lyst til at gavne det Almindelige. Adskillige Gange fik dog den kritiske Journals Udgifter dels middelbare dels umiddelbare Erindringer fra Regeringen om at være noget varsommere i sine Udtryk, men især fik han engang herom en alvorlig – jeg tror Kabinetsordre, der stødte den koleriske Baden saameget, at han længe holdt sig med Forsæt fra at opvarte Guldberg. Imidlertid hænder det sig, at Konrektoratet ved Helsingørs latinske Skole vorder ledig, og Baden meget ønskede at faa dertil en ung Mand, der havde været hans Dissipel, og som han meget yndede. Biskop Harbo, der bar en uindskrænket Tillid og Godhed til Baden og derfor satte altid en Fornøjelse i at føje Baden i hvad han kunde, ønskede derfor ligeledes at hin Kandidat maatte naa Embedet, da han desuden kendte ham som en brav ung Mand. Men tillige vidste den gode Bisp, hvormeget Guldberg interesserede sig for et videnskabeligt Embedes Besættelse, vidste Forstaaelsen mellem Guldberg og Baden, vidste at denne sidste var tenax propositi, og vel derfor selv kun nødvendig gik til Ministeren, for at faa ham paa sin Side. Thi sagde Bispen til hin unge Mand: "kan De faa Baden til Selv

derom mundtlig at tale med Guldberg er jeg vis paa vi faa ham paa vor Side, og han skal gøre Alt for at understøtte vort Ønske.” Baden gik og strax, paa denne sin Klients Beretning og hans Anmodning, til Ministeren, der strax bevidnede Baden sin Fornøjelse over at kunne tjene en gammel agtbar Ven, som han beklagede nu ikke længe at have set, og hin unge Mand fik kort efter Konrektoratet. Jeg anfører saadanne smaa, efter Tilsyneladende og maaske for Mange, ubetydelige, men for Menneskekænderen vist vigtige og velkomne Anekdoter, fordi de just fra Karakterens Side nøjere lære at kende to saa mærkelige Mænd – som Guldberg og Baden – bedre end alle deres Skrifter og mange deres i Publikum bekendte Handlinger. – Nej – langt fra var vor Baden nogensinde den Mand, der blandt Jordens Store søgte at gøre sig Guder. De der gøre ham denne Beskyldning, have hverken upartisk læst og vildt læst alle hans mange 40 Aars Skrifter, eller kende ham i sit private Liv. Tvertimod har han ofte bebrejdet sig, tit at have i sine yngre Aar i Omgang med hine Store forsømt en eller anden Opvartning, eller Høflighed eller Attention, som – saa sagde han – oftest kun koste lidet, naar det indrenter meget; at have for hastig stødt sig over et og andet; og alvorlig irettesætter han sine Børn, naar han hos dem undertiden mærker denne Arvesynd, som – saa siger han – oftest kun er en Virkning af den samme Stolthed hos os selv, som vi klage over hos hine Ophøjede. Ogsaa ved jeg heller ikke at Baden iblant alle vore mange Pladsmænd baade de henfarne og endnu levende, har havt eller har foruden Guldberg andre Patroner eller Velyndere end begge Bernstorfferne og Schack Rathlov, dem han altid med Fornøjelse taler om, og naar han havde opvartet dem forlod oprømt, fordi de yndede hans vedvarende, flittige og mangeaarige Bestræbelser for vor Litteratur. Thi videre forlangte Baden aldrig af sine Patroner; Paatrængenhed skyede han altid, og det er ham derfor ubehageligt naar han for sig og Sine skulle begære selv de retfærdigste Fordele. Men derfor var og Baden heller aldrig den, som enten frygtede for at modsige sin Patron, eller lod sig lede til i alle Sælskaber og ved alle Lejligheder at rose Patronens Handlinger.

Saaledes var det langt fra at Baden i Alt billigede den af Guldberg i Aaret 1775 udvirkede forommeldte Skoleforordning. Ham syntes, at det var for meget Teologi, som efter denne Anordning skulle læses, og at naar endelig i de latinske Skoler skulle læses mere Teologi end af en Skoledissipel kan forlanges til Konfirmationen, burde man beholdt et latinsk Kompendium. Overallt troede han, at man ikke havde gjort Ret i, ganske at forandre alle de saa kaldte præcepta i Skolerne fra Latin til Dansk, siden dog alle Embedsexamina ved Universitetet ere, som han troede de burde blive, paa Latin, hvorved det er for Kandidaten en stor Lettelse, at have i sin Ungdom fattet i Hukommelsen et latinsk Kompendium. Ei billigede han heller at Matematiken, denne for sin store Indflydelse paa Sjeleevnernes Dannelse vigtige Videnskab, var udelukt i den ny Skoleforordning. At derimod Astronomien var beholdt ansaa han som en Kompliment for Professoren i denne Videnskab, Etatsraad Horrebov, der just var Medlem i da værende Skolekommission. Men vigtigere end de befalede Øvelser i at gøre latinske Vers ansaa han latinske Stiløvelser, hvortil derfor Dissiplerne flittig holdtes paa en Maade, der øvede dem paa en Gang baade i den danske og latinske Stil. Thi Baden tog gerne et dansk Skrift, hvis Sprog ikke just var det rigtigste, gænnemgik heraf det Stykke, som skulle oversættes paa latin, og viste ved hvert Ord og enhver Konstruktion Skribentens Sprogfejl.

En Følge af Guldbergs vedvarende Agt for Baden var, at han i Aaret 1774 aflagdes med Titel som Professor Extraordinarius ved Københavns Universitet, en Titel som da var i megen Agt, fordi man var overbevist om, at endnu ingen lettelig fik den, uden han var notorisk bekendt, som en udmærket lærd Mand. Saameget mere fornøjede – som jeg endnu erindrer mig – denne Regeringens Opmærksomhed for Baden hans gamle ærværdige Moder, som tilbragte nogle af sine sidste Dage i den Søns Hus, hun havde vist saamegen moderlig Omhu for, at faa dannet til den Mand han tidlig gav hende Haab om at kunde vorde, og som hun nu staaende ved Gravens Bredde saa han var bleven. Ogsaa ønskede Guldberg, ligesom hine Videnskabernes Beskyttere under det struenseiske Ministerium, at faa Baden ind som ordentlig Lærer ved Københavns Højskole, naar dertil gaves Lejlighed. Men da denne ikke strax faldt, havde Baden imidlertid dog den Fornøjelse, at se sine offentlige Domme over en og anden af den Tids unge Lærde saa højt agtede af Regeringen, at de endog paa Grund af Badens fordelagtige Omdømme befordredes til ordentlige Lærere ved Universitetet, før han endnu selv kunde naa det. Saaledes ved jeg Hr. Dr. og Professor Hornemann selv tilstaa han især skylder vor Badens fordelagtige Dom i sin kritiske Jurnal over hans første offentlige literære Arbejder, sin Beskikkelse som Professor i det teologiske Fakultet. Baden selv vedblev, indtil Lejlighed aabnedes for ham ved Universitetet, at arbejde i sin Skole og paa sit Studerekammer. Ved Ærekærhed at

fremskynde de Unges Flid, ved derfor daglig at give dem Karakterer ligesom de kunde gøre Rede for de dem foresatte Pensa, ved retfærdig og nyttig at fordele Skolens Stipendier mellem de Unge, saaledes at den flittige men fattige Unge altid blev foretrukket; ved disse og flere Midler søgte han at opvække Flid og Kappelyst mellem den ham betroede Ungdom. Thi sjælden brugte han Straf. Kun naar blot Dovenskab standsede den ellers med Hoved forsynede Dreng, eller Skarnsstykker udmærkede ham, troede han en maadelig Revselse var nødvendig, og kunde den ikke nytte, da istedet for at anvende Fortidens Skoleret eller andre de gamle barbariske Skolestraffe, troede han enten Nedsættelse fra en højere til en mindre Klasse, eller om og dette var frugtesløst da ganske Udvisning af Skolen, var den rigtigste og retfærdigste Omgang med et saadant uforbederligt Barn. Hvert Aar til den i Anordningerne bestemte Tid holdt han en offentlig og højtidelig Examen i sin Skole, hvortil altid Byens Indvaanere et Par Dage i Forvejen indbødes ved et trykt latinsk forfattet Program, som ikke maatte udeblive, da han sagde Regeringen uden Tvivl havde paalagt Rektors og Konrektors dette Arbejde, for deraf at kunde skønne hvorvidt disse Skolelærere vedbleve, foruden de Unges Undervisning, ogsaa at dyrke de egentlige Videnskaber, som saa ofte selv af den videnskabelige Embedsmand lægges hen, naar Embedet er opnaaet. Efter Examen udmærkedes de flittigste Dissipler ved Præmier af udvalgte gode og vel konditionerede danske Bøger, som af Rektor overleveredes dem paa Skolen, efter en lille i Overværelse af Byens Embedsmænd og andre Indvaanere holdet Tale, hvori tillige højtidelig tilkændegaves enhver enkelt Dissipels Flid, ved at anføre hvorledes han nu steg med det ny Skoleaars Begyndelse fra Klasse til Klasse, eller fra en nedre Part i samme Klasse til en øvre Part. En Opmuntring for Dissiplerne til Flid, og der paa de Unges Hjerter maatte gøre megen Sensation var det og, at Baden efter til sit Hvilested at have fulgt en hensovet Dissipel, gik med Sørgekaren og sine Dissipler til Skolen, hvor han i en offentlig Tale fra Katedret erindrede den for sin Flid og sit Geni udmærkede Afdøde, en Skik som og siden er bleven efterfulgt af andre de latinske Skolers Bestyrere. Dog var det kun en eneste Dissipel, Baden saaledes højtidelig erindrede efter Døden, et særdeles haabefuldt ungt Menneske, som Baden tit talte om, han aldrig havde havt Mage til. Men af de Badens Skole vel over tusende betroede Unge døde ikke heller over to til tre, uagtet Mængden af dem vare udenbyes Børn, der i de mange Sygdomme Børn ere underkastede, manglede den moderlige ømme Pleje, der rædder saamangt et Barn. Thi Baden som Rektor ansaa sig ikke blot som Lærer for Skolens Dissipler men og som Værge for dem, sær deres der ikke havde Forældrene i Byen hos sig. Meget Omsorg bar han derfor for, naar Fremmede og Udenbyes satte deres Børn i den ham betroede Skole, at disse Unge kom til at losere i et stille skikkeligt Hus, hvis, ikke blot Husfader men især Husmoder han var overbevist om tog sig af den unge Dreng, sørgede for den fysiske Opdragelse og i det mindste ikke fordærvede den moralske. Lykkedes det desuagtet ikke altid Baden, om og han – som flere Skolebestyrere – stundum maatte se sin Omsorg for den Unge spildt og frugtesløs, saa maa og Stedet betænkes, hvori Skolen laa – Helsingør en By fuldelig ligesaa farlig for det unge Menneske, som selve Hovedstaden, eller en anden stor By. Overalt vil nok selv under de allerbedste Skolebestyrere og Lærere aldrig Borgerens intellektuelle og moralske Opdragelse komme i den Harmoni, der ene danner saa fuldkomne Borgere, som Mennesker kan vordre, saalænge hjemme i Forældres og Værgers Hus kan nedrives hvad i Skolen opbygges, saalænge derfor vore offentlige Skoler ikke indrettes ligesaameget til Opdragelses som Undervisningsinstitutter – saaledes som hint Herluf Trolles i det mindste kunde være, saalænge endelig hin Lykurgs stolte Maxime ikke vorder almen Folkelov, hin nemlig, at Børnene ikke tilhøre Forældrene men Staten. Selv har og Baden derfor tit erindret, at af hans Skole ere udgaaede gejstlige og verdslige Embedsmænd, Købmænd og Matroser og Soldater, og at ofte de der i Skolen gave ham det bedste Haab tit gode Hoveder vare mislykkede.

For en sig som Rektor særdeles vigtig Pligt holdt Baden – som tildels forhen erindret – det altid, at handthæve den ham betroede Skolestiftelses Rettigheder, og vaage over, at de den tillagte Legater og Kapitaler ikke tabtes eller forringedes. Ikke saasart havde derfor Baden tiltraadt Helsingørs latinske Skoles Bestyrelse, før han ved at granske i sin Skoles Regnskabsprotokoller, ved at efterse dens Fundatser, Gavebreve o. s. v. jævnføre disse med de for vore latinske Skolers økonomiske Forvaltning almindelig gældende Kongebud, og Øvrighedens andre herpaa grundede særdeles Befalinger, fandt at man havde forvandsket Helsingørs latinske Skole en Kapital af 4580 Rdlr., foruden et aarligt Tillæg i Kostpenge for Dissiplerne af 312 Rdlr. Strax gjorde og derfor Baden herom Forestilling til Skolens Direktører Stiftamtmanden og Biskopen, som, efter herom at have ved Korrespondens med Skolens Inspektører

Sognepræsten og Magistraten undersøgt Rektors Andragende, maatte i et og alt billige samme, og befalede Indspektørerne at gøre Udveje til at saavel Kapitalen 4580 Rdlr. strax udbetaltes Skolen, som Tillæget i Kostpenge af 312 Rdlr. siden aarlig godtgjordes denne Stiftelse. Uordenen rejse sig fra det skadelige Fælledskab, som paa flere Steder end Helsingør finder Sted mellem Købstædernes Hospitaler og latinske Skoler, hvilke sidste oftest fornærmes af hine fordi dels begge Stiftelser have fælleds Inspektører, dels disse ere uvidenskabelige Mænd, som føle lidet eller intet for Skolen, naar de derimod have deres Fordele af Hospitalets større Velstand, dels de latinske Skolers Bestyrere ere Mænd lidet øvede i Regnskabssager, ja stundum endog af Pedanteri betragtede dem som Beskæftigelser neden for deres Værdighed. Men – saaledes tænkte Baden ikke, og Skolens Rettigheder, Kapitaler og øvrige Herligheder tiltog derfor aarlig under hansaarvaagne Tilsyn. Denne Rektor Badens Aarvaagenhed gik endog saavidt, at jeg endnu som en Dreng erindrer mig, hvorledes han var agtpaagivende selv paa de mindste Tilfælde i Byen, hvoraf han om ikke strax saa dog i Tiden spaaede sig Tab for sin kære Skole. Saaledes indrettedes ved Helsingør Byes St. Maries eller saa kaldte tyske Kirke en Friskole, hvori man – som Baden fandt besynderligt – gav Skolebørnene sorte Klæder til om Søndagen at gaa i Kirken med, hvilken Kolør Klæde ellers plejer kun at udmærke vore latinske Skolers Dissipler. Vel have Helsingørs latinske Skole ikke med ved Sangen under den egentlige Gudstjeneste at opvarte i hin tyske Kirke, der hertil lønner en Kantor. Derimod bruges denne Skoles Dissipler til at synge for Lig, ved Brylluper o. s. v. Indtægterne for Skolen heraf ere saa meget betydeligere, som oftest de saa kaldte fornemmere Byens Familier, deriblandt alle Betjentere ved Øresunds Toldkammer, de fremmede Konsuler og flere holde sig til denne Kirke, der oprindelig dog kun er for Garnisonen. Ikke kunde derfor Baden tavs se paa, at man maaske ville skille hans Skole ved disse Indtægter, og lægge dem til den ny oprettede Friskole. Nøje undersøgte han derfor den latinske Skoles Rettigheder til hine kirkelige Opvartninger, og efter at have fundet disse hævdede og lovgrundede afvartede han tavs Angrebet paa dem. Men dette udeblev saalænge Baden var Rektor, da man vidste han var beredt til Forsvar. Om heri siden er foregaaet nogen Forandring, skal jeg lade være usagt – jeg tror det ikke. Men jeg fortæller saadanne smaa Anekdoter, fordi de vise fra en fordelagtig og virksom Side en Lærd, som Mange, efter det Udvaltes at dømmes og uden at kende hans private Liv, skulle tro, allene at leve for sine Bøger, saa nedgravet i dem, at han intet kunde ændse uden for dem. Nej saa lidet Baden søgte megen Omgang, mange Selskaber eller store Konnexioner, saa lidet han strængt iagttog visse Seremonier som Kontravisiter, Opvartninger, Brevvexlinger o. s. v. saameget levede han og var ganske opofret – ikke blot sine Bøger og den lærde Verden – men – sit Embede og Alt hvad af ham som Embedsmand kunde udfordres, thi intet som efter Lovene laa til hans Embede ansaa han for, at kunde være under hans Værdighed.

Som endydermere Bevis paa Badens Virksomhed i sin Skole som Lærer fortjener endnu at erindres: at skønt der ved Helsingørs latinske Skole er en Konrektor, som med Rektor læser for Skolens øverste Klasse eller Mesterleksie visse Dage eller omtrent den halve Uge, saa maatte dog Baden i de fleste Aar af sin Embedstid som Rektor næsten ene besørge Klassen. Thi Melankoli og Pedanteri havde saaledes udueliggjort Skolens da værende Konrektor, at Dissiplerne ingen Agt bare for ham, spøgede i hans Læretimer istedet for at læse, og lærte derfor intet, saa Baden, for at Dissiplerne ikke skulle staa tilbage i Konrektors Ting, maatte selv paatage sig at gæennemgaa dem. Endelig befordredes vel Konrektor til et Præstekald, men dels stod Konrektoratet en rum Tid ledigt, dels da en Ny ansattes gjorde han med Badens Villie en Rejse for sin Sundheds Skyld, saa Baden længe læste allene i Mesterleksie. Selv de tvende Eftermiddage om Onsdagen og Lørdagen, der ellers ikke læses i de offentlige latinske Skoler, var Baden dog ikke fri, thi just disse anvendte han til for dem af sin Skoles Dissipler som dertil havde Lyst at dosere de levende Sprog. Desuden skrev han og selv i de allerfleste Aar han var ved Helsingørs Skole det latinske Program, hvorved inviteredes til den aarlige offentlige Skoleexamen, hvilke Programmer siden ere indførte i hans Opuscula latina. Skolens Lærere indsatte han altid med Højtidelighed ved en offentlig Tale fra Katedret, hvortil indbødes Byens Embedsmænd og øvrige Indvaanere, hvoraf nogle siden med samtlige Lærere spiste hos Rektor. Taler ved denne Lejlighed holdt han altid paa latin, og mente denne gamle Sædvane burde beholdes, fordi enhver Rektor bør vise, at han kan holde en latinsk Tale, eller dog ikke har glemt det, og der dog alletider er en eller anden som baade kan bedømme og har Lyst til at høre imellem en latinsk Tale. Badens værdige Eftermand i Rektoratet ved Helsingørs Skole Hr. Dr. Treschow, nu Rektor i Kristiania, synes mig heri gik en med Tiderne passende Middelvej, thi af den

smukke Tale der findes i Minerva for 1787, og som efter mine ringe Tanker fortjener at læses, og atter læses og lægges paa Hjertet af en og hver Studerende men især Skolelæreren, ser jeg, at selve Talen er holdet paa Dansk, men Lærerens Indsættelse, Rektors Opmuntring til ham, hans anbefaling til Skolen og Byen o. s. v. forrettedes – som Taleren udtrykker sig – efter Pligt og Sædvane paa Latin. Der er noget solent i saaledes at vedbeholde gamle uskadelige Skikke. Som ved Sproget i Roms de gamle 12 Tavlers Love, saa er der selv ved vor Kansellistil noget højtideligt, som taber sig, naar Alt skal være Nyt. – Inden sin Afgang fra Helsingør havde Baden og faaet lagt en god Grund til et Skolebibliotek, der om det siden er fortsat nu maa være betydeligt. End havde han og forskaffet Skolen et lidet fysisk Apparat, Glober, og Karter over den gamle som nyere Geografi. Ogsaa heri var Guldberg kommen ham til Hjælp, da H. K. H. Arveprinds Frederik paa denne sin kære Lærers Anmodning havde behaget at skænke et og andet af foranførte Ting til Skolen, som det overalt er bekendt at denne fortjente Prinds med Guldberg ved Siden, har gjort saamange langt større Opofrelser til Videnskabeligheds Befordring hos os.

Foruden at Baden saaledes nøje opfyldte alle sine Pligter som Rektor, være sig med Hensyn til Skolens indvortes eller udvortes Bestyrelse og Forvaltning, afgav han sig endda, foruden med den kritiske Journal, hvoraf altid ugentlig udkom et Nummer, og af hvis sidste Aargangs Slutning man ser, han selv skrev de allerfleste Resensioner, ogsaa med andre literare Arbejder. Af disse vil jeg her allene nævne hans tyske Grammatika, og forøgede og forbedrede Oversættelse af den svenske Woltemats europæiske Statshistorie, hvilke begge Skrifter flere Gange ere oplagte.

Endelig gjorde Professor Wadskjærs i Aaret 1779 indtrufne Død den Plads ved Københavns Universitet ledig for Baden, som hans Kundskaber allerede i mange Aar havde gjort ham skikket til, og hvortil derfor Regeringen og Publikum holdt ham lige berettiget. Men – flere var dog de Hindringer, som skulle overvindes inden Baden selv kunde overtale sig til at gaa fra sin kære Skole i Helsingør til Højskolen i København. Baden levede i Helsingør, vel ganske opofret sin Skole og sit Studerekammer, dog paa en højst behagelig Fod. I Skolen fandt han Medlærere og Dissipler, som bare lige Ærbødighed og Kærlighed for ham. I Byen, saa liden end hans Omgang var, og saa lidet han end søgte dette Søsteds sværmende Sælskaber, saa viste dog Alle i alle Stænder ham en Agt, der tiltog med Aarene, jo mere og mere de lærte at kende Badens Orden i Skolens udvortes og indvortes Bestyrelse. Uden for Byen og overalt saa i Norge som Danmark blev Baden alt mere og mere bekendt, ikke allene som Lærd men og som en tillige udmærket Skolemand. Hans Mæsen og Ven Guldberg gjorde og heri sit til at udbrede Badens Navn som Skolemand. Thi ofte anbefalede Guldberg Forældre, som heri spurgte ham til Raads, at betro Badens Skole deres Børn. Flere Børn som de kongelige Personer, sær den nu afdøde Enkedronning Juliane Marie og Hans Kongelige Højhed Arveprinds Frederik lode paa deres Bekostning opdrage til Studeringer, sattes og efter Guldbergs Anvisning i Helsingørs latinske Skole. I et ikke mindre behageligt Forhold stod Baden med sin nærmeste Foresatte sal. Biskop Harboe, hos hvem han altid fandt en uindskrænket Tillid og den beredvilligste Understøttelse i Alt hvad den blide Biskop kunde virke for Skolen og dens Rektor. Med Rette kunde derfor Baden sige, som han sagde, at en Rektor ved en latinsk Skole, der i alle Henseender er sit Embede voxen, er som en lille Første. Baden kunde saaledes efter sin Lyst leve og levede fornøjet i Helsingør, hvis Rektorat, skønt det vel ikke er af de største i Indkomster, dog paa den Fod han havde det, og saaledes som han levede, kunde føde sin Mand. Han kunde her, naar Forsynet sparede ham Livet, se sig snart udredet af den trykkende Gæld, ti Aars ringe Embedsindkomster nødvendig maa sætte en Embedsmand med Familie i, der af sig selv ingen Midler har, sær den lærde Embedsmand, som foruden de til Livets og Familiens Ophold hørende Fornødenheder, har end en Nødvendighed, der fornemmelig uden for Hovedstaden er saa kostbar, og dog saa uundværlig for den Embedsmand, der ikke ved at gaa fra Universitetet til et Embede vil med det samme gaa fra Videnskaberne, - jeg mener Bøger, hvorvel Baden driver ligesaa lidet denne som andre Livets Nødvendigheder til nogen Grad af Pragt eller Overdaad. Ved Universitetet vare derimod Udsigterne for Baden kun maadelige, da Designation og den Uorden i det filosofiske Fakultet med deri at indsætte uvedkommende Lærere – en Uorden Baden selv siden udførlig har paaanket i sin Universitetsjournal – saaledes havde optaget de fleste Læreres Pladse, at intet corpus blev tilovers for den i Wadskjærs Sted ansættende Lærer. Mange vare derfor Vanskelighederne for Regeringen at finde Udveje til Løn for dette Professur, indtil et corpus i Fakultetet blev ledig. Baden var og nu af den Alder, at han ikke torde vente at kunde opleve den Tid, som udfordres for ved Universitetet at assendere til klækkelig Løn, da hans Formænd i Fakultetet alle vare paa et Par nær unge Mænd. Hertil kom en for

Badens Forflyttelse fra Helsingør til Hovedstaden ikke liden Hindring i den Ulyst han havde til at bo i København, hvis Distraksioner han frygtede for skulle gøre Skaar i hans kæreste Beskæftigelser med sine Bøger, ligesom han troede at have erfaret det saaledes gik saamange af det københavnske Universitetslærere. "Professorerne" siger han selv i sin kritiske Journal for 1771 "drages i en stor By i et tidspildende Bekændtskab med Familier af andre Stænder, hvis Tænkemaade og Levemaade fordærver dem. De efterabe disses Yppighed, Forfængelighed, Fornøjelser. De lægge Vind paa at udmærke sig ved Trakteringer, ved Titler, ved Forbindelser, som kunne skaffe dem Anseelse, og tabe Smagen paa den Ære, som vindes ved Lærdom, fordi den ikke paaskønnes i deres Sælskaber. De jage efter de Stores Yndest og foragte de Studerendes. Og da de høje Kollegier ere hvor Hoffet er, saa stræbe de ofte at skaffe sig en Plads i disse, for at svinge sig over deres Stand; og afdrage sig saaledes alt mere og mere fra deres Stands Forretninger, som omsider blive dem væmmelige."

Dog – uagtet disse og flere Betæneligheder og Vanskeligheder for Badens Forflyttelse til København, vare der dog og paa den anden Side Grunde, som kunde tilraade ham at bortbytte sin latinske Skoles Lærestol med en ved Højskolen. Baden i en Alder nu af 45 Aar havde allerede i en Tid af 18 Aar været offentlig Skolelærer, foruden at han flere Aar i Forvejen havde haft private Informationer. Vel ere vore latinske Skoler langtfra ikke nu, hvad de vare for et Par Sekler siden, da de kaldtes, og meget lignede, vore Tugthuse, da de Lærde endog skreve egne Afhandlinger om Skolelærernes Elændigheder og Martyrlevnet, hvoraf jeg allene vil nævne den store Melanchtons Tale de miseriis Pædagogorum, da derfor den lærde Josef Schaliger passende skrev:

Si qvem dura manet sententia judicis olim,
 Damnatum æternis suppliciisqve caput;
 Hunc nec fabrili lassent ergastala massa,
 Nec rigidus vexent fossa metalla manus;
 Informet puerus – nam cætera quid moror? omnes
 poenarum facies hic labor unus habet.

Men hvem behøver ikke blot at kalde sin egen Ungdom i Erindring, om han ej i en modnere Alder har haft Lejlighed til at skaffe sig praktisk Kundskab om Skolelærerembedet, for at indse hvormegen Flid, hvormegen Selvopofrelse, hvormegen Taalmodighed, hvormegen Koldsindighed, hvormegen Eftergivenhed – kort hvormeget der udfordres af en duelig Skolelærer, og hvor nødvendigt det er, at han til sit vigtige Formaal besidder alle disse Egenskaber samlede. Hvem kender ikke og Mennesket og Følgerne af hans tiltagende Alder, der skønt de vel ere kændeligere hos en end hos en anden, dog altid gør den som ung Mand dueligste Skolelærer til mindre duelig, naar han ældes. Tvivler nogen herom, da læse han den i sin Tid agtede Skolemand Hr. Biskop Tetens's i Viborg, ved Fratrædelsen fra Rektoratet i Horsens holdte og udgivne Tale, der efter Sandhed og med Liv forestiller de Besværligheder, som i en tiltagende Alder ere forbundne med Skolelærerembedet. Ogsaa derfor Baden som Skolelærer frygtede for den gamle Mand. Hertil kom at hans store Velynder Biskop Harboe var nu en Olding, der truede Baden med snart at skulle skifte Øvrighed. Ej tænkende paa at Harboes Død kun skulle gøre en Forandring i Bispens Navn, frygtede Baden for en ny Biskop, der – som ofte sker – skulle maaske sætte noget i at handle under sit Embedsførelse tvertimod de Grundsætninger, Formanden havde fulgt. Endelig vare nu og Badens trende Børn af den Alder, at tvende af dem snart skulle til Universitetet. Disse og vel flere Grunde bleve da for Baden overvejende for hans Beslutning at gaa til Københavns Universitet, endog med et føleligt Tab i Indkomster, der skulle have blevet ham end føleligere, hvis han ikke havde haft den utrettelige Flid og Lyst til at Arbejde, der udmærker ham.

Jakob Badens Levnet – Baden som Professor ved Københavns Universitet

← Baden som Rektor i Helsingør	Bidrag til Professor Jakob Baden's Levnet, Karakteristik og Videnskabelige Fortjeneste som Skolemand og Lærd Baden som Professor ved Københavns Universitet <i>af Gustav Ludvig Baden</i>	Chronologisk Fortegnelse over Professor Jakob Badens samtlige Skrifter →
--------------------------------	--	--

Kjøbenhavn 1800

Trykt hos Sebastian Popp

Baden som Professor ved Københavns Universitet.

Baden modtog da i Aaret 1780 sin Lærestol ved Tvillingerigets Højskole som Professor Eloquentiæ ordinarius. Thi hvorvel der ikke strax var noget corpus, han kunde modtage, gik han dog strax ind som Assessor i Konsistorium med en overordentlig Løn af den kongelige Kasse. Hvad han som Professor har gavnet ved sine Kollegier nu over det latinske nu over det danske Sprog, hvorledes han i at gæennemgaa Roms Mesterværker har forstaaet at indpræge Ynglingen de sande Mønster i det Skønne, hvorledes han ved praktiske Øvelser i begge Sprog søger at danne de Unge Smag og Stil – kort hvad han som flittig Dosent ved sit mundtlige Foredrag udretter, derom kunde til sin Tid mange hans agtbare Tilhørere vidne. Men end varigere og tit oprigtigere Vidner ere flere af hans mange Skrifter, som han er vedbleven at berige vor Literatur med i de nu 20 Aar, han har tjent ved Københavns Universitet. Jeg vil af disse kun nævne tvende Arbejder, udgivne i Trykken efter at han mundtlig fra Katedret havde foredraget dem. Heraf er det ene hans Forelæsninger over Horats's Ars poetica, som efter Kyndiges offentlige Dom viser Baden ikke allene som den lærde Sprogkyndige, men og som den smagfulde Kænder af hvad der i Lasiens og Grækenlands Mønstre er Skønt og Stort og Efterlignelsesværdigt. Disse Forelæsninger allene kunde og hjemle ham den Plads som Sekretær i Selskabet for de skønne Videnskaber, Carstens's, Jakobi's, Malling's, Suhm's og Luxdorff's enstæmmige og ærværdige Dom havde kaldet ham til. Dog Baden havde længe i Forvejen været Medlem i dette af vor skønne Literatur fortjente Selskab, og længe i Forvejen givet offentlige Prøver paa sine Indsigter i de skønne Videnskaber, og sin gode Smag, fornemmelig ved sine Resensioner i den kritiske Journal, som nu ved hans Forfløttelse til Kjøbenhavn ophørte. Denne Badens kritiske Journal have vi og tildels at takke for hans udmærkede Indsigter i det danske Sprog, og det Meget han til dettes Opkomst nu i 40 Aar har gjort. Afdøde Sporon i Fortalen til den ny Udgave af sit klassiske Værk om de enstydige danske Ord tilstaaer og, at han skylder Baden meget for den Smag og Indsigt i Sproget, hvormed i den ny kritiske Journal hans Arbejde er igæennemgaaet, at selv de Badens Erindringer, der ikke have kundet bevæget Sporon til at forlade sin Mening, dog vare Anledning for ham til ny Anmærkninger over Sproget. Allerede havde han ved sine første Arbejder, sin Anweisung zur dänischen Sprache, sin Afhandling om Sprogets Berigelse med ny Ord og Vendinger, sin i Sprogets og den gode Smags Morgenrøde hældige Oversættelse af Xenophons Cyropædi vist, at han studerede Modersmaalet. Men endmere Lejlighed til at gøre sig dette Sprog nøje bekendt og selv øve sig i samme, fik han ved sit i 12 Aar daglige Arbejde i hin Journal. Saalidet det som Professor i det latinske Sprog var Badens kald at dosere i Modersmaalet, saameget savnedes dog akademiske Forelæsninger, hvorover i en Tid, da vort Sprog ved Hoffets og de Lærdes fælleds Bestræbelser havde som vor hele Literatur naaet en af sine lykkeligste Perioder. Ikke saasart var derfor Baden kommen til Universitetet, før Fordommene man havde om hans fortrinlige Indsigter i Modersmaalet, opvakte Lyst hos Mange til af ham herover at høre Forelæsninger, hvorom flere hans Venner anmodede ham. Gehejmerraad Guldberg, om hvem man med Sandhed kan sige at han satte sin Stolthed i Alt hvad der kunde beskytte og fremme Videnskaberne, gjorde og sit til at opmuntre Baden til heri at føje sig efter sine Venners, Publikums og Regeringens Ønske. Nu lod da Baden sig overtale til at indbyde til de første Forelæsninger over det danske Sprog, som nogensinde ere holdte ved Københavns Universitet. Som Baden selv tilstaaer overgik og Udfaldet langt hans Forventning. Han havde den Fornøjelse i tvende Vintre 1782

og 1783 at foredrage det danske Sprogs Grunde for et af alle Stænder talrigt Auditorium, hvoriblandt Mænd i Værdigheder og Embeder med uafbrudt Flid og Opmærksomhed bivaanede disse Forelæsninger. Det er dem, han et Par Aar efter igennemsete, forøgede og i visse Materier omarbejdede udgav i Trykken under Titel af: Forelæsninger over det danske Sprog eller resonneret dansk Grammatik. Det er denne Sproglære, som gør en ny Epoke i vort Modersmaals Historie. Vel havde vi en Pontoppidans den ældres, en Syvs, en Højsgaards grammatikalske Arbejder og Anmærkninger over Modersmaalet, men hvem der kender disse Samlinger ved, at de alle kun vare lidet eller intet almindelig brugbare. En Sporon, eller Abrahamson eller Baden skulle der derfor til at gøre hine flittige Mænds Arbejder almenyttigere ved at ordne, drøfte, rette og udvikle deres Samlinger, og dette for Sprogets Opkomst vigtige Arbejde, blev det vor Badens Lod at udføre. At han til sine Landsmænds Fornøjelse udførte Arbejdet, synes det, da i en Tid mindre end fem Aar 1100 Exemplarer udsolgte af det første Oplag af denne Grammatik – en stor Sjældenhed for et dansk Skrift der ikke kan være Morskabslæsning, maa læses mere end engang, ofte raadføres, studeres, og bruges. Men hvorledes Baden udførte dette Arbejde, saa han med Grund kan siges at have været den første, der har givet os en brugbar Sproglære, vil Læseren bedst kunde underrette sig om hos den Mand, der i de københavnske lærde Efterretninger har – efter Badens egen Dom – med saamegen Flid, Indsigt i Sproget, og Iver for dets Regelrethed gennemgaaet og bedømt dette Badens Arbejde. Af denne Resension vil Læseren kunde overbevise sig om hvilket usigeligt møjsommeligt Arbejde det har været for Baden at bringe det saare meget Lys, han først har bragt i Læren om vort Sprogs Konjugationer. Denne Resension vil gøre Læseren opmærksom paa den Klarhed, den Udførlighed, den Finhed i Distinktioner og Nyhed, som Badens danske Grammatik indeholder nu i Læren om Vokalerne, nu om Artiklerne, nu om Pronomenerne, som overalt paa Badens Styrke i sit Modersmaal, hans modne Bedømmelse og vel fordøjede Læsning, der især viser sig i hans med fortrinlig Flid udarbejdede syntaxiske Del af denne Grammatik. Ogsaa var Baden den allerførste som i det andet Oplag af denne sin danske Sproglære gav os de, for hvo der vil skrive og deklamere rigtig, vigtige Regler om Skilletegnene.

Som doserende Professor opfyldte Baden saaledes allerede i de første Aar efter sin Ansættelse ved Universitetet sine Embedspligter, og mere end disse fordrede. Thi efter sin Bestalling havde han allene med det latinske Sprog at gøre, samme taler hverken om de skønne Videnskaber eller om det danske Sprog. Imidlertid vare hans mangeaarige Bestræbelser for Sprogets og den skønne Literaturs Forfremmelse hos os saa umiskendelige, at mange dels ansaa en egen Lærers Ansættelse i Æsthetiken ved Universitetet for overflødig, saa længe Baden levede, dels ønskede, at siden Regeringen vilde gøre Opofrelse for de skønne Videnskabers Forfremmelse, den da havde betjent sig af denne Lejlighed til at give Baden Bevis paa sit opmuntrende Bifald. Dog – en egen Lærer for de skønne Videnskaber ansattes, som alligevel ikke gjorde nogen Forandring i Badens Undervisning, men nu som før foredrog han fra sit Kateder Roms Poeter og Prosaister, saaledes som disse Æsthetikens Mønstre værdigen bør foredrages. Først da denne ny Lærer forlader Universitetet, og Baden saaledes stod igjen ene tilbage, for ved Højskolen at opretholde hine de skønne Videnskabers Dyrkelse, gjorde han Fordring paa Del i hin afgaaede æsthetiske Lærers Løn. Men uagtet han kunde have behøvet denne Forøgelse i Indkomster, da han først i en Alder af 56 Aar assenderede til fast Løn ved Universitetet, hvor Indretningen er saaledes, at kun Mænd, der i en ung Alder tiltræde en ordentlig Professors Løn, kunde i deres Alderdom vente at faa det rigelige Udkomme, den gamle Mand dobbelt behøver i den kostbare Hovedstad, og efter 40 Aars til Fædrenelandets Ære og Nytte opofrede Tid synes at kunde have Ret til at fordre; uagtet ingen særlig Lærer for de skønne Videnskaber igjen skal ansættes ved Universitetet; uagtet Baden endda kun søgte det Halve af denne Lærers Løn, man nu engang havde Udveje til, saa slog dog ogsaa dette grundede Haab fejl.

Badens øvrige lærde Arbejder, dem hans Stilling som Professor nærmest har foranlediget, findes alle i de af ham udgivne opuscula latina med det til den senere udgivne Anhang. Heri findes foruden nogle ældre Arbejder fra hans Embedstid i Altona og Helsingør, alle de Programmer og Taler han ved Universitetet har som Professor Eloquentiæ, som Sekretær og som Rektor udgivet og holdet. Alle vidne de efter Skønneres Dom om en Forfatter der ved at forbinde et skønt Foredrag med et godt latinsk ciceroniansk Sprog. Thi Cicero, denne det fri Roms Mester i Veltalenhed, var tidlig det Mønster vor Baden under en Gesners og Ernestis Anførsel havde valgt sig for sin latinske Stil, da han tror, man i at vælge Mønster altid bør foretrække det fuldkomneste for det mindre fuldkomne, og derfor Cicero for Plinius, siden man dog oftest bliver staaende nogle Skridt tilbage efter det Mønster, man søger at ligne.

Ogsaa ved jeg, at disse Badens Arbejder selv af Fremmede ere optagne med megen Agtelse. Talen over Stampe har en udenlands Resensent saaledes anset som et Mønster paa en Lovtale over en Statsmand, som den over Prindsesse Sofie Frederike udmærker sig ved sin rørende Veltalenhed. Saavel i hin Tale over Stampe som fornemmelig i Biografien over Kofod Ancher, vil den Lovkyndige finde vigtige Bidrag til sin Videnskabs Historie her i Fædrelandet, den han forgæves søger andensteds. Hans Afhandling de perfecto Theologo viser en liberal tænkende Forfatter, der allerede henved 40 Aar har skildret en oplyst Teolog saaledes, at Teologen endog nu, hans Videnskab har siden den Tid undergaaet saa betydelige Forandringer, tør kænde sig ved dette Skilderi. Afhandlingen er skreven fra Altona som en Lykønskning til Badens Velynder Cramer, da denne var ansat som Professor i det teologiske Fakultet ved Københavns Universitet. Den allerførste Afhandling i disse opuskula viser med hvad Tænkemaade han tiltraadte sit Skoleembede, og hvor ophøjet en Skolelærer bør være over al ugrundet Daddel og upassende Ros, dens Læsning skal vist derfor ikke fortryde nogen Skolemand.

Hvad angaar Badens mange andre lærde men i fjernere Forhold til hans Pligter som Professor staaende Arbejder – da han endog uden dem kunde have opfyldt alle sine Pligter som Universitetslærer – saa tør jeg ikke ved at erindre dem, da de baade ere i frisk Minde, og desuden alle vil findes anførte i Fortegnelsen paa hans mange Skrifter, som slutter denne Biografi. Hans latinskdanske og dansklatinske Lexikon, et Værk jeg ved, han i mange Aar havde samlet til, og arbejdet paa, hans Oversættelse af alle Horats's Værker, hans latinske Sproglære, og at tale om hans efter alle Kyndiges Dom mesterlige Oversættelse af Tacitus, som han understøttet af Regeringen og opmuntret af Guldberg havde begyndt paa, og som neppe uden vor Kronprindses Tilskyn var bleven sluttet, foruden hans øvrige Arbejder for det latinske og danske Sprog – skal alle bære Vidne om hans Arbejdsomhed som Universitetslærer. Kun vil jeg til Slutning noget udførligere erindre hans Universitetsjournal, baade fordi dette Arbejde giver en nøjere hidtil savnet Oplysning og Underretning om Tvillingerigets til Videnskabeligheds og Oplysnings Fremme hos os allervigtigste Stiftelse, saaog fordi det har gjort megen Opsigt, vel og skaffet sin Forfatter mange ufortjente Uvenner, og endelig fordi det viser vor lærde Baden i sin Embedsførelse som Professor fra samme fordelagtige Side, som vi med Sandhed have vist ham som Rektor ved de latinske Skoler, nemlig som den Mand, der ikke lader det blive ved som Lærer og lærd Skribent at opfylde sit Embede, men som og anser det for hellig Pligt nøje at underrette sig om den Stiftelse og sammes Rettigheder, hvorved han er ansat, og som han derfor tror i Angrebstilfælde at bør forsvare.

Med Ærgrelse havde Baden længe hørt og læst de mange Beskyldninger, som paa Bekostning af Universitetets Ære og dets Læreres Agtelse, gjordes de københavnske Professorers dels Flid som Lærere og Lærde, dels Upartiskhed, Ordentlighed og Nøjagtighed i Administrasjonen, af de mange dem til fattige unge Studerendes Understøttelse, ved Regeringens og goddædige Forfædres Tillid betroede Legater. Disse Beskyldninger bleve hver Dag lydeligere, som man mere og mere afbenyttede sig den Trykkefrihed, der skyldtes vor Kronprinds og hans alt for tidlig bortdøde Ven Tvillingerigets berømte Minister Bernstorff. Beskyldningerne vare saameget mere krænkende, som de tildels syntes ikke at være ny, ikke blot Virkninger af Nogles Misundelse, der kun vil have Raadstuen forandret til de selv komme derind, men endog saameget at have den offentlige Mening for sig, at selv en Suhm ikke tog i Betænkning offentlig at gøre de københavnske Professorer lige Bebrejdelser, og det mange Aar før vor sidste Trykkefriheds Periode. Vel behøvede Baden for sin Person ikke at tage sig af disse Beskyldninger, da han aarlig gav saamange offentlige Beviser paa sin Arbejdsomhed, at selv ikke de største hans Uvenner kunde bebrejde ham Dovenskab. Selv havde Baden i sine unge Aar blottet for alle anbefalende Forbindelser, uden formaaende Familie, uden Venner, kun ved sin Flid og Trang skaffet sig Adgang til Universitetets Stipendier, uden hvilke han aldrig var vorden det han er, som han taknemmelig tilstaar i foranførte sit Cramer tilegnede Skrift. Med Varme forsvare han derfor altid sin og Kollegers lovlige Ret til disse Stipendiers Administrasjon, som det overalt er ham efter sin ærekære Tænkemaade vigtigt, at handthæve mod Enhver sin Embedsmyndighed, sin Embedsindflydelse, sine Embedsrettigheder. Men hvad der fremmede disse Beskyldninger indsaa Baden nok var Mangel af en tilstrækkelig Publisitet, sær i de Universitetets Forhandlinger, der just skal skaffe dets Lærere og Foresatte den varige Tillid hos Publikum, som ingen Førstes Rang, ingen Pladsmands Naade, intet Lehusbrev, og ingen Bestalling magter at tilvejebringe, og uden hvilken Kollegier og Embedsmænd dog kun virke halv Nytte. Denne Publisitet er et saameget vigtigere Palladium for den, der har Mod nok til kækt at forsvare sine Rettigheder, men og derved udsætter sig tit for mægtige Fiender, som, opbragte over at

deres vidt udseende Planer dræbtes i Fødselen, ved deres Indflydelse, ved deres Yndlinger, og ved Yndlingers Yndlinger er istand til at faa udsprede, at Forsvaret ikke var grundet paa de reneste Hensigter, er istand til at faa den offentlige Mening drejet derhen, som var den modigste Mand en Aristokrat, en Hærskesyg, ja vel endog en egennyttig og uredelig Mand. Overalt var og er Baden en stor Ven af Publicitet, som flere af hans mange Skrifter bære Vidne om, og hvorpaa og findes Beviser nok i denne hans Universitetsjournal, hvis Indretning vi nu nøjere vil forelægge.

Det var først med Aaret 1793 Baden begyndte dette nyttige Arbejde, efter at han i 12 Aar som Konsistorialis havde havt Lejlighed til nøje at gøre sig Universitetets baade indvortes og udvortes Forfatning bekendt. Som tildels erindret, var det Kundskab om Stipendierne ved Universitetet og Universitetslærernes lærde Arbejder og Flid, som især skulle være Indholdet af denne Journal. Hvorledes den første Del deraf er udført viser Journalens Efterretninger om Universitetets baade de større og mindre Stipendier, om Regentsen, om Kommunitetet, om Elertsens, Borchs og Walckendorffs Kollegier, om Legaterne af Friis, Rosenkrands, Foss, Hopner, Skeel, Lasson og mange flere. Ei finder man her igæntaget, hvad allerede om nogle af disse Stipendier kunde læses hos Hofman, Holberg, og andre, men hvad disse enten havde forbigaaet, eller urigtig angivet, findes her udført og rettet. Saaledes havde man i Publikum aldrig læst noget om det Fletscherske Legat, før Universitetsjournalen herom underrettede. Ejheller kendte man stort til de Legater, f. E. det Arnæmagnæiske, Londemanrosenkronske, Rostgaardske og Liliendalske, hvis Exekusion beror tildels paa Forventninger, som naar de indtræffe, det kan komme til Nytte, at Publikum i Forvejen er underrettet om disse vigtige Legater. Selv om adskillige latinske Skolers Stipendier, f. E. Trondhiems, Odenses, Ribes, giver Journalen interessante, i Publikum tilforn ubekendte Efterretninger. Ei glemmes heller i denne Journal, at gøre Publikum bekendt med Professorernes Indkomster, Boliger, Emolumenter og øvrige Rettigheder. Altid viser Journalens Forfatter sig her som en Mand, der med Varme og uden Sky dog paa en beskeden Maade tør forsvare Universitetets, sine Kollegers og egne Rettigheder mod Yndlinger og yndede Meninger. Man se saaledes hvad han i Journalen skriver om et norsk Universitet, mod hvis Indretning han i øvrigt har intet, kun at det ikke skal ske paa det københavnske Universitets Bekostning. Man se og hvor kækt han tør modsætte sig hint for vore Videnskaber skadelige Finansprincip, visse Yndlinger søge at binde deres Mæsenater paa Ærmet, som havde vore Konger og det kongelige Hus gjort saameget for Videnskaberne, skænket saa betydelige Gaver til Universitetet, at intet mere tør kræves, intet mere kunde gøres. Vist nok var dette Finansprincip i vore Tider alt for kærkomment til at Baden kunde overdøve det, vi have og derfor set i deres Fag duelige Universitetslærere – en Thaarup – en Rabbek – at maatte gaa bort, fordi de ikke som Professorer kunde finde det tilstrækkelige og anstændige Udkomme, deres Indsigter og Fortjenester berettigede dem til. Men ogsaa er jeg overbevist om, at den Tid vil komme, da, naar de usle Biomstændigheder, som oftest motivere vore Domme over fortjente Medlevende, ikke længer ere til, man vil sande hvad Baden heri som i mere har yttret, og paaberaabe sig ham som en da saameget mere gældende Autoritet. – Hvad angaar Professorernes Flid da forelægger Journalen aarlig deres holdte Forelæsninger, hvori dog disse Læreres Hovedpligter bestaa, tildels opgiver den og deres andre lærde Arbejder og Beskæftigelser. Men ogsaa erindrer Baden de faa Opmuntringer og Anledninger og derimod mange Hindringer, Københavns Professorer have som Skribentere, saa at om den Virksomhed og Drift, som findes ved de fleste tyske Universiteter, savnedes ved vort, er Skylden ikke Lærernes, men maa søges dels i Universitetets munkiske Indretning, dels i denne Stiftelses ufordelagtige Beliggenhed, dels endelig, hvad lærde Arbejder uden for Embedskredsen angaar, i Modersmaalets snævre Grændser. I øvrigt om end Journalen ikke afgiver alle de Beviser paa Professorernes Flid og Arbejdsomhed, som Publikum havde ventet at se, saa maa denne Mangel tilskrives hine Lærdes Beskedenhed, der ikke har tilladt dem at meddele Universitetets Journalist disse Efterretninger. Men overalt er det vist, at en Professor ved Københavns Højskole kan, uden at være offentlig Skribent, dog være en meget flittig Mand. Thi hvormegen Tid fordrer ikke Administrasjonen af denne Stiftelses betydelige Jordegodser, Tiender, Kirker, Skove og mange Stipendier, hvortil især enkelte dertil oplagte Mænd maa opofre sig, og uden hvilke brave Mænd, hvoraf Universitetet til alle Tider har havt nogle, denne vigtige Stiftelse skulle til Tab for Tvillingeriget og dets Videnskabelighed ikke nu have været det den er. Naar derfor en Professor grundig og trolig læser de Kollegier, han kan faa Tilhørere til, naar han som Qvæstor redelig sørger for Universitetets Midler, naar han som Skovindspektør vaager over, at Skovene ikke forhugges, som Kirkepatron at

Kirkens Bygning holdes ved Hævd, dens Kapitaler ikke forringes, naar han som Godsejer ikke gør sig Fordele paa sine Eftermænds Bekostning, naar han som Eforus retfærdig distribuerer de ham betroede Stipendier, naar han dertil paa alle mulige Maader skaffer sig Kundskab om Universitetets Rettigheder, saa Stiftelsen og hans Kolleger i ham altid kunde have et kyndigt Forsvar, saa er en saadan Professor en for Universitetet nyttig og flittig Mand. Baden har og derfor paa flere Steder i Universitetets Journal bemærket en og anden af dets Læreres Fortjenester i saa Henseende. Saaledes viser hans udførlige Efterretning om det ikke ubetydelige liliendalske Legat, som uden Konferentseraad og Professor Hybners aarvaagne Omsorg havde været tabt for Universitetet, at Hybner dog ikke heller er uden alle Fortjenester af den Stiftelse, han i saamange Aar har tjent ved og dog syntes at leve til ingen Nytte for. – Foruden hine Bidrag til Kundskab om Universitetets nu værende Forfatning, som Badens Journal indeholder, findes og flere historiske Efterretninger fra Fortiden vigtige og velkomne for den, som i sin Tid vil skrive vort Universitets Historie, nyttige for vor literære Historie, ja endog for Fædrenelandets Historie i Almindelighed. Saaledes har Badens Ven og værdige Kollega, den af vor Landmaaling som flere Matematikens Dele fortjente Justitsraad og Professor Bugge, gennem Universitetsjournalen skænket Publikum et vigtigt Bidrag til vor Literarhistorie i en omstændelig, lærd, og saaat sige pragmatisk Beretning om Københavns Observatorium og dets Astronomer fra 1636 til 1777. Det havde været at ønske, flere heraf havde ladet sig opmuntre til gennem Journalen at give os ligesaa omstændelige Efterretninger om andre Nasionens Videnskabsmænd. Men Baden har hidtil selv maattet været sig om de fleste Bidrag til sin Universitetsjournal, hvoraf dog og Mange ere højst interessante og for Historien vigtige. Saaledes har denne Journal leveret os en af den berømte Lærde Kansler Cramer i Konsistoriums Navn, under det struenseiske Ministerium opsat Plan til Videnskabernes Flor og Udbredelse hos os. – Det er bekendt at Københavns Universitets Studenterne udmærkede sig i forrige Aarhundrede, ved mandelig at forsvare den af de Svenske haardt belejrede Hovedstad. Ogsaa til Historien herom giver Journalen flere Bidrag. Flere til vor Kulturs Historie interessante Bidrag findes i Beretningerne om Studenternes Opførsel mod Adelen – om deres Overdaadighed i Klædedragt – om de Gilder som holdtes ved Doktor og Magisterpromosioner – om den Tids akademiske Dissiplin – og flere tildels af den Tids Konsistorialakter uddragne Beretninger, der alle oplyse de Studerendes Tænkemaade og Sædelighed i 17de Sekel. Men jeg behøver ikke at sige her, hvad videre denne for vort Universitet vigtige Dagbog indeholder, hvad flere nyttige pædagogiske Vink den giver, hvad saa interessante som korte og treffende Efterretninger vi her finde om nogle vore i senere Aar bortdøde berømteste Videnskabsmænd – Sporon – Rothe – Holmskjold – Storm – Suhm – Rottbøll – Carstens – og flere, hvorledes vi her læse – en Falsens og Prams grundige Undersøgelser i den norske Universitetssag – en Birckners berømte Skrift om Trykkefriheden – en Samsøes – og flere vore Snilders Arbejder bedømte, og selv der hvor man ikke er af Mening med Resensenten, dog gænkænder den kritiske Journals berømte Redaktør, og beundrer at Oldingen endnu skriver med samme Liv og Munterhed, som for 30 Aar siden. Da Universitetsjournalens Udgiver intet Parti tager i vore politiske Dage, der er saa fuld af Partier, da han hos visse Skribenter tror at finde en Frækhed i at tænke og skrive, og ond Glæde over at finde Fejl, helst hos de i Værdighed og Anseelse Ophøjede, og har Mod nok til alvorligt at afvise og kækt modsætte sig deres Ytringer, som overalt at anke paa Fejl og Uordener i hvor de findes, saa er det intet Under at dette for Universitetets Ære vigtige Arbejde har bragt sin flittige Forfatter Uvenner. Overbevist er jeg om, at sande Videnskabsvenner ønske Baden endnu i mange Aar Liv og Kræfter til at forsætte dette Arbejde, og at naar Baden ikke længer vil eller kan arbejde, denne Universitetets Dagbog ikke med Baden maa ophøre, men fortsættes af en hans værdige yngre Kolleger, der – som Baden – føler for Videnskaberne og Universitetets Ære, som i denne Dagbog altid skal finde et Værn mod uforskyldt Angreb. En yngre Udgiver eller Medarbejder i denne Badens Universitetsjournal vil da og ikke glemme, at underrette Publikum om den Mængde tildels sjældne og kostbare Haandskrifter, der gæmmes paa Universitetets Bibliotek, hvilken Underretning og hørte til Badens Plan. Men som Kofod Ancher og sagde er gamle Manuskripters Behandling et Ryggen og Øjnene medtagende Arbejde, der fordrer Yngres tro Medhjælp, som Baden derfor maatte opgive, da hans Søn Professor Torkild Baden ansattes ved Universitet. Thi af denne Søns Lyst og Øvelse i at omgaa Haandskrifter, hvorpaa og findes i Universitetets Journal Prøver, havde han heri ventet denne tro Medhjælp og nødvendige Understøttelse. I øvrigt bør jeg ved at nævne Professor Torkild Baden ikke undlade ogsaa at bemærke denne vor gamle lærde Badens ikke mindste videnskabelige Fortjeneste, at han i denne sin Søn har dannet os en

Mand, hvis saavel æsthetiske som arkæologiske og kritiske Arbejder have saa hos Udlændinger som Landsmænd forskaffet ham en Agtelse, der visser Fædrelandet og Videnskaberne om engang i ham at se Faderens Afsavn lindret.

Og hermed være da denne lille Biografi sluttet. De der nærmere ønske at kende vor Baden som Skribent og Lærd, henvises til hans mange i hosfølgende Fortegnelse anførte Skrifter. Kun maa jeg endnu tilføje, at de der veed Professor Jakob Baden nu i flere Aar har været Medlem i den over Universitetet og de lærde Skoler nedsatte kongelige Kommission, ønske sig vel og Underretning om hvad en saa agtet Skolemand her har udrettet, her har gældet. Men da Biografen herom intet ved, fordi han i alle disse Aar kun har sjælden og paa en kort Tid omgaaet Baden, saa kan han heri ikke tilfredsstille Læsernes Nysgerrighed. Oldingen lever endnu, og gid han længe maa leve – leve for Videnskaberne, saalænge han har Kræfter at kunde virke i dem – thi længer ved jeg, han Selv ikke ønsker at leve – men selv denne Biografi tør maaske opmuntre ham til Omsorg for at – naar engang, Gid sildig! Naturen fordrer sin Ret – efterlade hvad der baade kan berigtige og fuldstændiggøre den, og vise hvad han som lærd og praktisk Skolemand har udrettet, eller dog søgt at udrette i hin for Fædrelandets Videnskabelighed vigtige Kommission.

Forrige kapitel - Indhold - Næste kapitel

Jakob Badens Levnet – Fortegnelse over Badens samtlige Skrifter

← Baden som Professor ved Københavns Universitet	Bidrag til Professor Jakob Baden's Levnet, Karakteristik og Videnskabelige Fortjeneste som Skolemand og Lærd Chronologisk Fortegnelse over Professor Jakob Badens samtlige Skrifter <i>af Gustav Ludvig Baden</i>
--	--

Kjøbenhavn 1800

Trykt hos Sebastian Popp

Chronologisk Fortegnelse over Professor Jakob Badens samtlige Skrifter

I sine yngre Aar og før sin Udenlandsreise har han, som Alumnus paa Elertsens Kolleg ladet trykke følgende Disputatser:

Dè generalioribus Theologiae polemicæ mediis. Hafn. 1754. 4to.

Dè possibilitate miraculorum. ibid. 1755. 4to.

Dè scientia divina contra Poiretum. ibid. 1756. 4to.

Siden har han efter sin Hiemkomst fra Tysklands Universiteter og i sin modnere Alder, nu i 40 Aar uafbrudt beriget vor Literatur med følgende lærde Arbejder, hvoraf de latinske som her findes en * ved, siden ere indrykkede i hans Opuscula latina:

Hvad Ære et Folk kan have af at dyrke de skønne Videnskaber. Et Indbydelsesskrift til Forelæsninger herover. Kbhavn. 1760. 8vo.

Gellerts Lærevers. Paa Dansk oversatte. ibid. 1761. 8vo.

Sammes Breve, tilligemed en praktisk Afhandling om den gode Smag i Breve. ibid. 1762. 8.

I Professor Jens Schielderup Snedorffs patriotiske Tilskuer ere følgende No. mærket B** af ham, nemlig: No. 76. Der er Pedanter i alle Stænder, skjøndt Enhver troer sin fri. No. 80. Et Brev om Opdragelsen og Romaners Nytt, naar de maler deres Karakterer efter Naturen. No. 109. Om det selvgjorte Begreb Verden forbinder om Høihed og

Rigdom med Ædelmodighed. No. 130. Følelser ved en deilig Aften. No. 135. Grev Shaftsbury's Indvendinger mod Religionen, at den ingen Indflydelse har paa at elske sit Fædreland, giendrives. No. 180. Sammenligning mellem Syrach og Seneca, og nogle Betragtninger i den Anledning over Fattigdom.

Ob die Lust oder der Abscheu am sterksten würcke. Khavn. 1764. 4. En Oversættelse af den berømte Kofod Anchers Afhandling i Videnskabernes Selskabs Skrifter.

**De eo quod leve est in laude præceptoris. Altonæ 1764.*

Gedancken von dem wahren Werthe der Grechischen und Lateinisen Sprache, und wie solche auf den Schulen zu erlernen. Hamb. 1764. 8.

Græsk Grammatik, tilligemed en liden Krestomati. Khavn. 1764. 8vo.

Samme paa Tysk. *ibid.* 1768. 8.

**Ingenium et ars Cyropædiæ. Hamb. 1765. 4to.*

**Dè perfecto Theologo ad Joh. Andr. Cramerum. Hamb. 1765. 4to.*

Xenophons Cyropædie. Oversat af det Græske. Khavn. 1766. 8.

Forsøg til en moralsk og politisk Katekismus for Bønderbørn. *ibid.* 1766. 12mo.

Forsøg til en Oversættelse af Tacitus, tilligemed en Afhandling om Sprogets Berigelse ved nye Ord og Vendinger. Khavn. 1766. 8vo.

Anweisung zur dänischen Sprache, nebst einer poetischen und prosaischen Krestomati. Koph. und Odense 1767. 8. Dette Skrift er siden eftertrykt under Titel:

Wesentlicher Unterricht zur Erlernung der dänischen Sprache, nebst einer Kresomati und vollständigen Wörterbuch, zum Gebrauch der königl. dänischen Truppen. Hamburg und Glückstadt 1773. 8.

Maanedlige Tillæg til det københavnske Adressecontoirs Efterretninger for 1767. 4to.

Kritisk Journal fra 1768 aarlig fortsat til 1772.

**Dicendo homines apti fiunt ad dicendum, agendo ad agendum. Helsingoræ 1768.*

**Super Homeri iλιαδ. ζ, v. 215, 216. Hels. 1769.*

Holbergii Synopsis Histor. Universalis, nunc denuo revisa et cum aliis non nullis, tum imprimis historia recentissima aucta et locupletata. Lips. 1769. 8.

**Supplementum ad Clavem latinitatis Ernestii Ciceronianam. Helsingoræ 1770 seqv.*

Upartisk Undersøgelse om de academiske Examina. Khavn. 1771. 8.

Ræsonnements over Kiøbenhavns Universitet. Helsingør 1771. 8.

Svar til Philopatreas angaaende de Geistliges Indkomster af Philaletes. Khavn. 1771. 8.

Ligtale over den haabelfulde Dissipel Christopher Discher. Khavn. 1772. 4to.

Anviisning til det tydske Sprog, tilligemed en tydsk Krestomati og Ordbog. Khavn. 1773. 8.

Andet og forbedret Oplag. *ibid.* 1781. 8.

Tredie Oplag. *ibid.* 1791.

Fierde Oplag. *ibid.* 1798.

Woltemats Anviisning til hele Statshistorien. Af det Svenske oversat, paa adskillige Steder forandret og paa nogle gandske omarbejdet. Khavn. 1773. 8. Andet Oplag paa nye igiennemseet og med den nyeste Historie forøget. *ibid.* 1786.

Cajus Cornelius Tacitus, oversat af det Latinske med de fornødneste Anmærkninger. Første Deel som indeholder Aarbøgernes sex første Bøger, tilligemed en Afhandling om Tacitus, hvori hans fornemste Levnetsomstændigheder forekomme, og hans Skrifter og Skrivemaade bedømmes; skrevet paa Fransk af Abbe *de la Bletterie*, og her oversat. Khavn. 1773.

**Fabula Phædri 1, 5, comparata cum duabus græcis similis argumenti. Hels. 1773*

Nye Kritisk Journal fra 1774 aarlig fortsat til 1779.

Cajus Cornelius Tacitus, oversat af det Latinske med de fornødneste Anmærkninger. Anden Deel som indeholder Aarbøgernes sex sidste Bøger. Kbhavn. 1775. 8.

Qvintilians Underviisning i Veltalenheden. Tiende Bog, oversat og udgiven ved Selskabet til de skønne Videnskabers Forfremmelse. Khavn. 1776. 8.

**De constructione latinæ lingvæ ad rationes philosophicas examinanda. Hels. 1776.*

Phædri Fabulæ in usum scholarum cum notis. Hafn. 1777. 8.

Qvintilians Underviisning i Veltalenheden. Ellevte Bog, ligeledes udgiven ved Selskabet til de skønne Videnskabers Forfremmelse. Khavn. 1777. 8.

Publ. Virgilii Maronis opera secundum recensionem Heynii in usum scholarum. Tomus prior. Havn. 1778. 8.

Symbola ad augendas lingvæ vernaculæ copias e Saxonis Grammatici interpretatione danica. Hafn. 1778 seqv. 4. Siden samlet udgivet 1780. 4. Heraf er i *Opuscula* aftrykt Afhandlingen:

De augenda vernacula ex antiqvioribus lingvæ nostræ scriptoribus. Hafn. 1778.

Publ. Virgilii Maronis opera secundum recensionem Heynii in usum scholarum. Tomus secundus. Hafn. 1780. 8.

Compendium Historiæ romanæ. Hafn. 1781.

Editio altera. ibid. 1793.

**Oratio de eloquentia Martini Lutheri, tanquam magno reformationis instrumento. Hafn. 1781. 4.*

Grammatica latina eller Anviisning til det latinske Sprog. Khavn. 1782. 8.

**Summa vitæ Harboeanæ stilo lapidari. Hoon. 1783.*

**Laudatio dicta beato Ludovico Harboe, Sællandia episcopo etc. Hafnia 1784.* Oversat paa dansk s. A.

**Oratio in memoriam Ottonis comitis Thottii. Havn. 1785.*

Forelæsninger over det danske Sprog, eller resonneret dansk Gramatika. Khavn. 1785.

Andet forbedrede og formerede Oplag. *ibid.* 1792.

Latinsk-Dansk og Dansk-Latinsk Lexicon eller Ordbog, indeholdende det latinske Sprogs Ord og Talemaader af de bedste latinske Skribenter. Første og anden Deel. Khavn. 1786.

**De Cyro Xenophonteo effigie perfectissimi imperantis. Havn. 1787.*

**De Philosophiæ cum eloquentia conjunctione. ibid. 1787.*

Fortalen til det i Aaret 1787 paa Agent Gyldendals Forlag udkomne tyske Lexicon.

**De vi seculi in constituenda re scholastica. ibid. 1787.*

**De enthusiasmo, ingeniosis qvibusqve scriptoribus communi. ibid. 1787.*

Dansk-Latinsk Ordbog eller det latinske Lexicons tredie Deel, som indeholder de brugeligste danske Ord og Talemaader, med deres latinske Navne og Oversættelser. Khvn. 1788.

**De Rege populari. Havn. 1788.* Af dette Indbydelses-Skrift er af ham selv en dansk Oversættelse i Universitets-Journalen for 1799 4de Hefte No. V, under Titel: den populære Regent.

**Constantia Ciceronis in judicii de hominibus rebusqve defenditur. Havn. 1788.*

**Memoria Petri Kofod Ancher J. U. Doct. in Univers. Havniens. jur. civ. et patrii Prof. P. O. ibid. 1788. 4to.*

**De doctrina utili et inutili. Havn. 1788.*

Svar paa de Beskyldninger som i Maanedskriftet *Minerva* ere giorte imod Selskabet til de skønne Videnskabers Forfremmelse. Khavn. 1789. 8.

Tillæg til dette Svar. *ibid.* 1789. 8.

**De caritate patriæ. Havn. 1789*

**De poetica facultate M. Tullii Ciceronis. ibid. 1789.*

**Exempla quædam supenstitiosorum rituum, plebeculæ nostræ cum romana communium. ibid. 1789.*

**Vitæ cursus b. H. de Stampe. Havn. 1789.*

Statsminister og Geheimeraad Henrich de Stampes Minde, oversat. Khavn. 1789. 8.

**Laudatio in funere viri, dum vixit, illustrissimi, exeellentissimi Henrici de Stampe. Hafn. 1789. 8.*

Lovtale over afgangne Statsminister og Geheimeraad Henrik de Stampe, oversat. Khavn. 1789. 8.

Forelæsninger over Horats Digtkonst, holdne i Aaret 1781. Khavn. 1791. 8.

Q. Horatius Flaccus samtlige Værker. Af det latinske oversatte og med en oplysende Commentar forsynede. Første Deel, som indeholder de fire Bøger Oder, tilligemed Epoderne og Jubeldigtet. Khavn. 1792.

Q. Horatius Flaccus samtlige Værker. Af det latinske oversatte og med en oplysende Commentar forsynede. Anden Deel, som indeholder Satirerne, Brevene og Digtkonsten. Khavn. 1793.

Opuscula latina. Havn. 1793.

Q. Horatii Flacci opera omnia ex optimis recensienibus accedunt variæ lectiones e duobus codd. Mss. Regiis, quorum recensum dedit filius Prof. Torkillus Baden. Havn. 1793.

Kiøbenhavns Universitets-Journal 1, 2, 3 og 4 Hefte 1793. 4to. Dette Qvartalskrift som nu bestaaer af 7 fulde Aargange, er hidindtil continueret til Aar 1799 Udgang.

Cajus Corn. Tacitus, oversat af det Latinske med de fornødneste Anmærkninger. Tredie og sidste Deel som indeholder Historiebøgerne, tilligemed Germanien og Agricola. Khavn. 1797.

Sex. Aur. Propertii Elegiarum Libros IV. in usum scholarum commentario illustravit. Hafn. 1798.

Udtog af Prof. J. Badens resonnerede danske Grammatika, af ham selv forfærdiget og forøget med et Tillæg om Ordenes Orden og Følge i en Sætning. Khavn. 1798.

Andet af Selskabet til de skønne Videnskabers Forfremmelse samtrykte Oplag. Khavn. 1798.

Orationes quas in Rectoratu academico habuit. Accedit Laudatio Petri Frid. Suhmii. In supplementum opusculorum editæ. Hafn. 1799.

De ere følgende:

I. Laudatio habita a. d. 23 Dec. 1794 in funere celsissimæ principis Sophiæ Fridericæ, conjugis celsissimi principis Friderici hæreditarii.

II. Oratio habita occasione natalium regis Augustissimi ad. 5. Feb. 1795. Heraf er en dansk Oversættelse af ham selv, aftrykt i Univers. Journalen for 1795 2det Hefte No. I pag. 49.

III. Oratio habita in habitu magistratus academici. a. d. Maji anni 1795. Heraf er ligeledes en dansk Oversættelse af ham selv, aftrykt i Univ. Journalens 4de Hefte 1795 p. 145.

IV. Laudatio in funere Petri Frederici Suhmi, habita a. d. Aprilis 1799. 8.

Denne Tale er oversat paa dansk af hans Søn Prof. Torkil Baden. Khavn. 1799. 8.

Dansk ortografisk Ordbog, tilligemed et kort ortografisk Register. Khavn. 1799. 8.

Artikler og bidragsydere

Jakob Badens Levnet – Forerindring *Kilde:* <http://da.wikisource.org/w/index.php?oldid=3976> *Bidragsydere:* Christian S

Jakob Badens Levnet – Jakob Baden's Ungdom og Skolegang *Kilde:* <http://da.wikisource.org/w/index.php?oldid=3977> *Bidragsydere:* Christian S

Jakob Badens Levnet – Baden som Student *Kilde:* <http://da.wikisource.org/w/index.php?oldid=3978> *Bidragsydere:* Christian S

Jakob Badens Levnet – Baden's Udenlandsrejse *Kilde:* <http://da.wikisource.org/w/index.php?oldid=3979> *Bidragsydere:* Christian S

Jakob Badens Levnet – Baden's Hjemkomst *Kilde:* <http://da.wikisource.org/w/index.php?oldid=3980> *Bidragsydere:* Christian S

Jakob Badens Levnet – Baden som Rektor i Altona *Kilde:* <http://da.wikisource.org/w/index.php?oldid=3981> *Bidragsydere:* Christian S

Jakob Badens Levnet – Baden som Rektor i Helsingør *Kilde:* <http://da.wikisource.org/w/index.php?oldid=3982> *Bidragsydere:* Christian S

Jakob Badens Levnet – Baden som Professor ved Københavns Universitet *Kilde:* <http://da.wikisource.org/w/index.php?oldid=3983> *Bidragsydere:* Christian S

Jakob Badens Levnet – Fortegnelse over Badens samtlige Skrifter *Kilde:* <http://da.wikisource.org/w/index.php?oldid=3984> *Bidragsydere:* Christian S

Licens

Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported
[//creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)
